

Ιστορία Δ΄ Δημοτικού

Στα Αρχαία Χρόνια

Τόμος 3ος

Κεφάλαια 23 – 32

**Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 /
Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:**

**«Αναμόρφωση των προγραμμάτων
σπουδών και συγγραφή νέων
εκπαιδευτικών πακέτων»**

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

**Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
*Πρόεδρος του Παιδαγωγ. Ινστιτούτου***

**Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή νέων
βιβλίων και παραγωγή
υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού
με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το
Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»**

**Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας**

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

**Αναπληρωτής Επιστημ. Υπεύθ. Έργου
Γεώργιος Οικονόμου**

Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδ. Ινστιτ.

**Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από
το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και
25% από εθνικούς πόρους.**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Θεόδωρος Κατσουλάκος,

Εκπαιδευτικός Δ.Ε.

Χριστίνα Κατσάρου,

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

Μαρία Λένα, *Εκπαιδευτικός Δ.Ε.*

Ιφιγένεια Καρυώτη,

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Δημήτριος Ανωγιάτης - Πελέ,

Καθηγητής Ιονίου Πανεπιστημίου

Στέφανος Παπαστεργιόπουλος,

Σχολικός Σύμβουλος

Σαράντης Χέλμης,

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Βικτώρια Γιουλβανίδου,

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Θεόδωρος Τάσιος Φιλόλογος

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

Γιάννης Παπαγρηγορίου,

Σύμβουλος Π.Ι.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ

Δήμητρα Καυκά,

Εκπαιδευτικός Π.Ε.

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Δημοσθένης Κοκκινίδης,

Εικαστικός Καλλιτέχνης

ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

**«ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ –
MULTIMEDIA Α.Ε.»**

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας

Αποφ. 16158/6-11-06 και

75142/Γ6/11-7-07 ΥΠΕΠΘ

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Θεόδωρος Κατσουλάκος
Ιφιγένεια Καρυώτη
Μαρία Λένα Χριστίνα Κατσάρου**

**ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ**

Ιστορία Δ΄ Δημοτικού

Στα Αρχαία Χρόνια

**Τόμος 3ος
Κεφάλαια 23 – 32**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23

Ο «χρυσός αιώνας» της τέχνης

Ο Περικλής αναθέτει στο Φειδία να επιβλέπει τα έργα της Ακρόπολης. Σπουδαιότερο απ' όλα είναι ο Παρθενώνας. Τα έργα της εποχής αυτής ονομάζονται κλασικά και η εποχή «χρυσός αιώνας».

Ο Περικλής αποφάσισε να ξαναφτιάξει τους ναούς που είχαν καταστρέψει οι Πέρσες. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποίησε και χρήματα από το συμμαχικό ταμείο. Γρήγορα στην Αθήνα άρχισαν να κατασκευάζονται τόσα έργα, όσα δεν είχαν γίνει ποτέ τα προηγούμενα χρόνια.

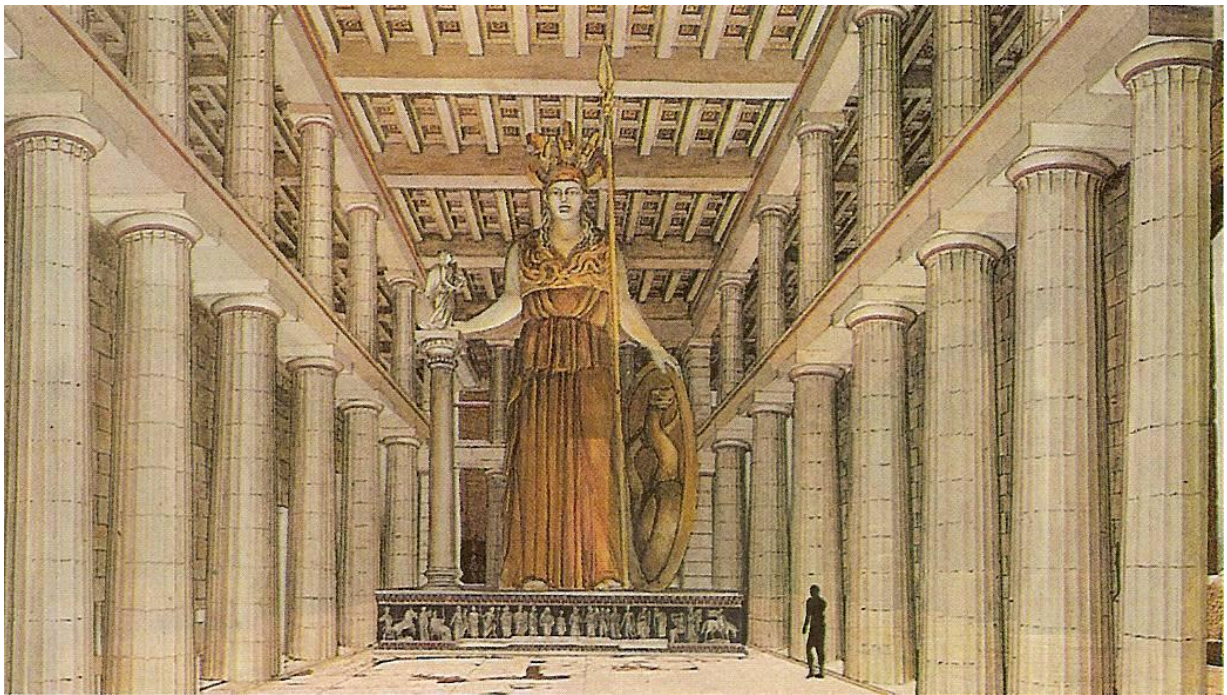
Πάνω στην Ακρόπολη στήθηκαν λαμπρά μνημεία, που και σήμερα γνωρίζουν παγκόσμιο θαυμασμό. Ο Περικλής ανάθεσε στο φίλο του, το Φειδία, να παρακολουθεί προσωπικά τα έργα.

Το πρώτο μνημείο που συναντούσε κάποιος ανεβαίνοντας στην Ακρόπολη ήταν τα *Προπύλαια*. Δεξιά είχε κτιστεί ο ναός της Αθηνάς Νίκης. Στο ψηλότερο σημείο ήταν ο Παρθενώνας, αφιερωμένος και αυτός στην Αθηνά.

Ο Παρθενώνας αποτελεί το κυριότερο έργο της ελληνικής αρχιτεκτονικής. Μέσα στο ναό είχε τοποθετηθεί το *χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς*, έργο του Φειδία. Στο μέρος όπου είχε γίνει, σύμφωνα με το μύθο, ο αγώνας ανάμεσα στην Αθηνά και τον Ποσειδώνα για το ποιος

θα δώσει το όνομά του στην πόλη της Αθήνας, χτίστηκε το Ερέχθειο.

Ο χώρος γύρω ήταν γεμάτος από αφιερώματα. Ανάμεσα σ' αυτά υπήρχε και το χάλκινο άγαλμα της Αθηνάς που είχε ύψος επτά μέτρα. Η άκρη από το δόρυ της Αθηνάς φαινόταν από πολύ μακριά.

1. Αναπαράσταση του εσωτερικού του Παρθενώνα με το χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς

Τα αγάλματα που έγιναν την περίοδο αυτή ήταν διαφορετικά από τους *κούρους* και τις *κόρες*. Τα πρόσωπα έχουν πιο φυσικά χαρακτηριστικά. Τα χέρια και τα πόδια φαίνονται να έχουν κίνηση. Γνωστός γλύπτης, εκτός από το Φειδία, ήταν ο Πολύκλειτος.

Έργα ζωγραφικής ήταν δύσκολο να σωθούν. Για τον τρόπο όμως που ζωγράφιζαν οι τεχνίτες μπορούμε να πάρουμε μια ιδέα από τις παραστάσεις πάνω στα αγγεία. Αγγεία σώθηκαν πολλά. Κάθε σπίτι τότε χρησιμοποιούσε τα αγγεία για να αποθηκεύει διάφορα προϊόντα.

Τα έργα αυτά που δόξασαν την Αθήνα θεωρήθηκαν *κλασικά*, γιατί έμειναν αξεπέραστα μέσα στους αιώνες. Γι' αυτό και η εποχή στην οποία έζησε ο Περικλής ονομάστηκε «*χρυσός αιώνας*».

2. Άποψη της Ακρόπολης

Προπύλαια: (προ + πύλη),
η λαμπρή είσοδος προς
τον ιερό βράχο της Ακρόπολης.

το χρυσελεφάντινο άγαλμα:
το άγαλμα που είναι φτιαγμένο από
χρυσό και ελεφαντόδοντο.

ο κούρος: άγαλμα της αρχαϊκής
εποχής, που παριστάνει γυμνό
νεαρό σε όρθια στάση.

ο κλασικός: αυτός που θεωρείται
μοναδικός, ξεχωριστός και είναι
αθάνατος.

παράθεμα 1

Οι κόρες του Κάστρου

Στα χρόνια που η Ελλάδα ήταν στα χέρια των Τούρκων, επισκέφτηκε την Αθήνα ο Άγγλος λόρδος Έλγιν. Με τη βοήθεια των Τούρκων αφαίρεσε ένα μέρος από τα γλυπτά του Παρθενώνα και τα μετέφερε στην πατρίδα του. Μια μέρα, ένας Άγγλος άρχοντας ανέβηκε στην Ακρόπολη για να βγάλει και να πάρει μαζί του τις έξι μαρμαρένιες κόρες.

Πήρε τη μια κι άφησε παραγγελιά στους Τούρκους να πάνε τη νύχτα να βγάλουν και να του κουβαλήσουν και τις άλλες.

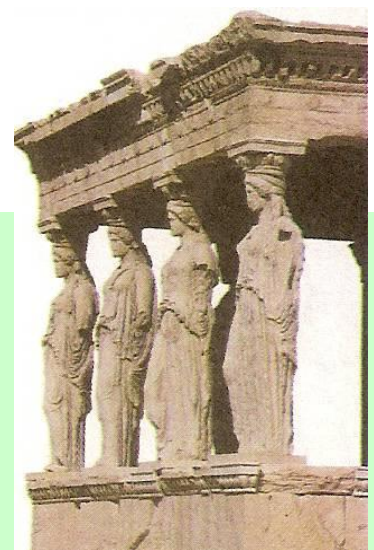
Πραγματικά, τη νύχτα πήγαν οι Τούρκοι να πάρουν τις κόρες αλλά, όταν ανέβηκαν στο Κάστρο, κόντεψαν να τρελαθούν από το

φόβο τους. Οι μαρμαρένιες κόρες έκλαιγαν και φώναζαν την αδελφή τους που την είχε πάρει ο μιλόρδος κι όλος ο τόπος αντηχούσε από τα μοιρολόγια τους. Το 'βαλαν στα πόδια οι Τούρκοι κι ούτε που θέλησαν ποτέ να ξαναπάνε να πειράξουν τις κόρες.

Πολλοί άνθρωποι, κάτω από το Κάστρο, άκουγαν τις κόρες να κλαίνε τις νύχτες και να ζητάνε την αδελφή τους.

Ζωή Βαλάση, Το τεσσεραφύλλι.

3. Το Ερέχθειο.
Οι Καρυάτιδες κρατούν με το κεφάλι τους τη στέγη του ναού.

παράθεμα 2

Οι μεγάλοι καλλιτέχνες της Αθήνας, τα έργα τους και η βοήθεια της θεάς Αθηνάς

Ο Περικλής είχε αναθέσει στο Φειδία να επιβλέψει όλα τα έργα της Αθήνας. Το κάθε έργο ξεχωριστά το είχαν αναλάβει μεγάλοι αρχιτέκτονες και τεχνίτες. Στον Παρθενώνα εργάζονταν οι αρχιτέκτονες Ικτίνος και Καλλικράτης. Το μακρύ τείχος το είχε αναλάβει επίσης ο Καλλικράτης. Τα Προπύλαια της Ακρόπολης τελείωσαν μέσα σε πέντε χρόνια κάτω από την επίβλεψη του Μνησικλή. Κατά την ανοικοδόμησή τους, ο πιο άξιος εργάτης γλίστρησε κι έπεσε από ψηλά. Ήταν σε άσχημη κατάσταση και

οι γιατροί πίστευαν ότι θα πεθάνει. Ο Περικλής ήταν πολύ στενοχωρημένος. Ξαφνικά στον ύπνο του παρουσιάστηκε η θεά Αθηνά και του υπέδειξε τον τρόπο με τον οποίο θα θεραπευόταν ο τεχνίτης. Εκείνος αμέσως τον μετέφερε στους γιατρούς. Γρήγορα ο τραυματισμένος τεχνίτης έγινε καλά. Με αυτόν τον τρόπο φάνηκε το ενδιαφέρον της θεάς Αθηνάς για τα έργα. Σε ανάμνηση όλων αυτών έστησαν στην Ακρόπολη το χάλκινο άγαλμα της Αθηνάς – Υγείας, το οποίο έφτιαξε ο Φειδίας, όπως και το χρυσό άγαλμα της Αθηνάς.

*Πλούταρχος, Περικλής, 13
(διασκευή)*

4. Τμήμα από ζωοφόρο του Παρθενώνα που βρίσκεται στο Βρετανικό Μουσείο. Η αναπαράσταση δείχνει ότι αρχικά τα μάρμαρα ήταν καλυμμένα με χρώμα.

1. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, ονομάστηκε η εποχή του Περικλή «χρυσός αιώνας»;

2. Τι σημαίνει η λέξη ακρόπολη; Ποια ακρόπολη εννοούμε, όταν γράφουμε το άλφα με κεφαλαίο γράμμα; Ποια ακρόπολη βρίσκεται πιο κοντά στο χώρο όπου κατοικείς; Τι ξέρεις γι' αυτήν;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 24

Η Αθήνα γίνεται «σχολείο της Ελλάδας»

Η Αθήνα έμοιαζε με σχολείο, όπου σοφοί άνθρωποι συζητούσαν. Μεγάλη ανάπτυξη είχε το θέατρο, όπου παίζονταν τραγωδίες και κωμωδίες.

Στην Αθήνα τότε έζησαν σπουδαίοι άνθρωποι που ασχολήθηκαν με τα γράμματα. Η πόλη έμοιαζε με σχολείο. Έλληνες από κάθε περιοχή πήγαιναν στην Αθήνα να ακούσουν τους σοφούς να μιλάνε για σοβαρά θέματα και να διδάσκουν τους νέους.

Ο φιλόσοφος Σωκράτης σε διάφορα σημεία της πόλης έπιανε κουβέντα κάθε μέρα με τους απλούς ανθρώπους. Η ζωή, έλεγε, θα γίνει

πιο καλή, αν οι άνθρωποι γίνουν δίκαιοι και τίμιοι.

Ο Ηρόδοτος καταγόταν από την Αλικαρνασσό της Μ. Ασίας, έζησε όμως χρόνια στην Αθήνα. Ταξίδεψε σε πολλές χώρες, όπου είδε και άκουσε πολλά και περίεργα. Πιο πολύ όμως τον συγκίνησαν τα κατορθώματα των Ελλήνων εναντίον των Περσών. Όλα αυτά που του έκαναν εντύπωση θέλησε να τα γράψει. Αργότερα τον ονόμασαν «πατέρα της Ιστορίας». Ο Θουκυδίδης, ένας άλλος ιστορικός, έγραψε για τον Πελοποννησιακό πόλεμο, τις συγκρούσεις ανάμεσα στους Έλληνες. Παρόλο που οι συμπατριώτες του οι Αθηναίοι τον εξόρισαν, αυτός έγραψε χωρίς μίσος γι' αυτούς.

Την εποχή αυτή αναπτύχθηκε ιδιαίτερα το θέατρο. Τις παραστά-

1. Το αρχαίο θέατρο του Διονύσου στην Αθήνα

σεις παρακολουθούσαν με πολύ ενδιαφέρον οι άνθρωποι. Για να μπορούν μάλιστα να βλέπουν περισσότεροι, διάλεξαν χώρους που είναι πολύ κοντά σε λόφο. Το λόφο αργότερα τον έσκαψαν και του έβαλαν καθίσματα από πέτρα. Οι Έλληνες αγαπούσαν το θέατρο και πίστευαν ότι όποιος παρακο-

λουθεί παραστάσεις μαθαίνει καινούρια πράγματα και ωφελείται. Τα έργα που παίζονταν, όταν ήταν σοβαρά και θλιβερά, τα ονόμαζαν τραγωδίες. Όταν ήταν χαρούμενα κι έκαναν τους ανθρώπους να σκάνε στα γέλια, τα ονόμαζαν κωμωδίες. Στα θέατρα αυτά έπαιζαν έργα του Αισχύλου, του Σοφοκλή, του Ευριπίδη, του Αριστοφάνη και άλλων.

παράθεμα 1

Σωκράτης, ένας σπουδαίος άνθρωπος και δάσκαλος

Ο Σωκράτης ήταν πολύ ευσεβής. Δεν έκανε τίποτε χωρίς τη θέληση των θεών.

Ήταν τόσο δίκαιος που δεν έβλαπτε κανένα. Αντίθετα ωφελούσε όλους εκείνους που ήταν στην πνευματική

του συντροφιά. Διάλεγε πάντοτε το σωστό και το ωφέλιμο παρά το ευχάριστο, και δεν έκανε ποτέ σφάλματα. Βοηθούσε τους ανθρώπους να καταλαβαίνουν τα λάθη τους και τους παρακινούσε να μορφώνονται και να γίνονται σωστοί άνθρωποι. Πρέπει να ήταν ένας άριστος και ευτυχισμένος άνθρωπος.

Ξενοφώντας, Απομνημονεύματα (διασκευή)

**2. Ο φιλόσοφος
Σωκράτης (Λονδίνο,
Βρετανικό Μουσείο)**

παράθεμα 2

Ο Αριστοφάνης μιλάει για τα πουλιά

«Καλότυχο το γένος των πουλιών που το χειμώνα δε χρειάζονται κάπρες, μα έχουν τα φτερά τους κι ούτε τα καίνε οι λαμπερές ζεστές ακτίνες του καλοκαιριού, μα κατοικούνε στ' ανθισμένα λιβάδια μες στις φυλλωσιές, όταν ο τζίτζικας ο εξαίσιος, τρελός από τον ήλιο, τραγουδάει στις ζέστες του μεσημεριού».

Αριστοφάνης, Όρνιθες (διασκευή)

**3. Μάσκες
αρχαίου θεάτρου**

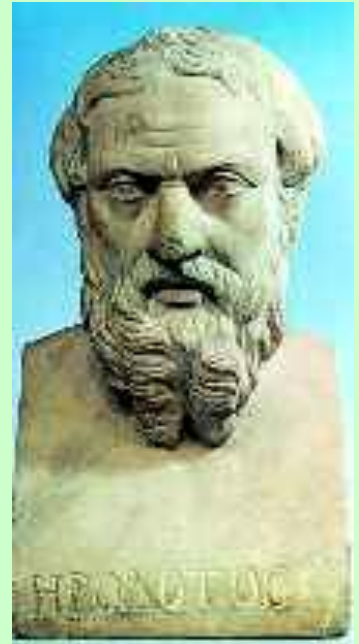
παράθεμα 3

Πόλεμος Πελοποννησίων και Αθηναίων

Ο Θουκυδίδης ο Αθηναίος έγραψε για τον πόλεμο των Πελοποννησίων και των Αθηναίων από τη στιγμή που άρχισε. Ο Θουκυδίδης πίστευε ότι ο πόλεμος αυτός θα γίνει μεγάλος και θα είναι ο πιο σημαντικός απ' όλους τους προηγούμενους. Το συμπέρασμα αυτό το έβγαλε από το ότι οι δύο αντίπαλοι ήταν δυνατοί έχοντας μαζί τους τους μισούς Έλληνες ο καθένας.

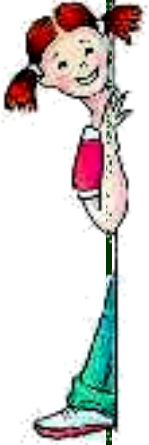
Θουκυδίδης, Ιστορία, 1 (διασκευή)

**4. Ο Ηρόδοτος (Ν. Υόρκη, Μητροπολιτικό Μουσείο).
Αν δεν υπήρχε ο Ηρόδοτος, θα ξέραμε πολύ λίγα για τα κατορθώματα των Ελλήνων στους Περσικούς πολέμους.**

1. Γνωρίζεις αν σήμερα παίζονται αρχαίες κωμωδίες και τραγωδίες; Πού γίνεται αυτό;

2. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, η Αθήνα ονομάστηκε «σχολείο της Ελλάδας»;

Ας δούμε τι μάθαμε

Ο «ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ» (5ος ΑΙΩΝΑΣ π.Χ.)

Μετά την αναχώρηση των Περσών, οι Έλληνες δημιουργούν την Αθηναϊκή συμμαχία και συνεχίζουν τον πόλεμο εναντίον τους. Η Αθήνα γίνεται πνευματικό κέντρο των Ελλήνων και το δημοκρατικό της πολίτευμα σταθεροποιείται. Η Ακρόπολη στολίζεται με λαμπρά, αξεπέραστα έργα. Η εποχή του Περικλή έμεινε γνωστή ως «χρυσός αιώνας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25**Αιτίες και αφορμές
του πολέμου**

Η μεγάλη δύναμη της Αθήνας έγινε η *αιτία* να ανησυχήσουν η Σπάρτη και η Κόρινθος. *Αφορμή* του πολέμου υπήρξε η προσπάθεια της Αθήνας να αναπτύξει το εμπόριό της στο Ιόνιο πέλαγος. Μια προσπάθεια να βρεθεί λύση δεν έφερε κανένα αποτέλεσμα και ο πόλεμος άρχισε.

Η Αθήνα έγινε πλούσια πόλη, που είχε απλώσει την κυριαρχία της σ' όλο σχεδόν το Αιγαίο. Από

την άλλη πλευρά στεκόταν η Σπάρτη, έχοντας με το μέρος της τις περισσότερες πόλεις της Πελοποννήσου.

Οι σχέσεις των δύο αυτών πόλεων δεν ήταν καλές. Τις χώριζαν πολλές διαφορές. Είχαν διαφορετικά πολιτεύματα και αλλιώτικο τρόπο ζωής. Η μεγάλη δύναμη της Αθήνας έκανε τη Σπάρτη να ανησυχεί. Η ανησυχία μεγάλωσε, όταν η Αθήνα θέλησε να πουλήσει τα προϊόντα της στη δυτική Ελλάδα και την Ιταλία. Αυτό έκανε μεγάλη οικονομική ζημιά στους Κορίνθιους, που ήταν φίλοι των Σπαρτιατών. Όλες αυτές οι αιτίες εύκολα μπορούσαν να οδηγήσουν σ' ένα πόλεμο.

Η αφορμή δεν άργησε να βρεθεί. Οι Κερκυραίοι, που είχαν διαφορές με τους Κορίνθιους, ζήτησαν βοή-

θεια από τους Αθηναίους. Οι Αθηναίοι, που ενδιαφέρονταν για το εμπόριο της περιοχής, θεώρησαν το γεγονός αυτό ως μεγάλη ευκαιρία. Αποφάσισαν λοιπόν να πάνε με το μέρος των Κερκυραίων. Οι Κορίνθιοι προσπάθησαν τότε να βλάψουν τους Αθηναίους στη Μακεδονία. Η κατάσταση χειροτέρευσε. Οι αντιπρόσωποι της Πελοποννησιακής συμμαχίας συγκεντρώθηκαν στη Σπάρτη και αποφάσισαν να γίνει πόλεμος. Ο πόλεμος θα γι-

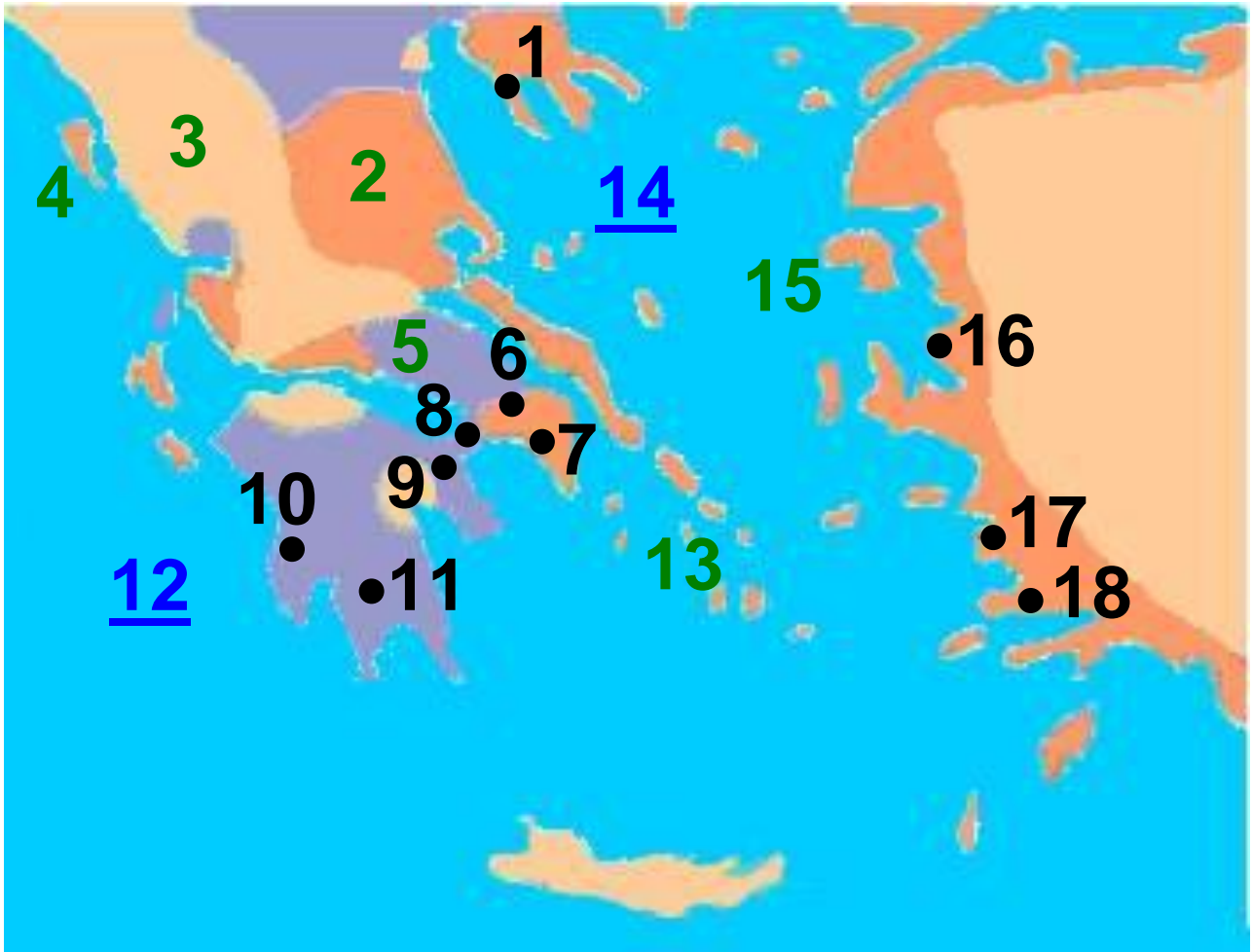
1. Σκηνή από λευκή λήκυθο που δείχνει Αθηναίο πολεμιστή που αποχαιρετά τη γυναίκα του (Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών).

2. Άγαλμα Σπαρτιάτη πολεμιστή (Αρχαιολογικό Μουσείο Σπάρτης)

νόταν ανάμεσα σε Έλληνες και ήταν πολύ κακό αυτό.

Αντιμέτωπες ήταν δυο πολύ μεγάλες συμμαχίες, η Πελοποννησιακή και η Αθηναϊκή. Η πρώτη ήταν ισχυρή στην ξηρά και η δεύτερη στη θάλασσα. Κανένας δεν μπορούσε πια να μαντέψει ποιος θα έβγαινε νικητής. Έγινε μια τελευταία προσπάθεια να τα βρουν οι δυο αντίπαλοι, μα στάθηκε αδύνατο. Ο απεσταλμένος του βασιλιά Αρχίδαμου, Μελήσιππος, γύρισε, χωρίς να καταφέρει να πείσει

***Οι αντίπαλοι
στον Πελοποννησιακό πόλεμο***

Αθηναϊκή συμμαχία

Σπαρτιατική συμμαχία

***3. Χάρτης των πόλεων που
αποτελούσαν την Αθηναϊκή και
την Πελοποννησιακή συμμαχία.***

Υπόμνημα του χάρτη 3

1	Ποτεΐδαια	10	Πύλος
2	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	11	Σπάρτη
3	ΗΠΕΙΡΟΣ	<u>12</u>	ΙΟΝΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ
4	ΚΕΡΚΥΡΑ	13	ΚΥΚΛΑΔΕΣ
5	ΒΟΙΩΤΙΑ	<u>14</u>	ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ
6	Πλάταια	15	ΛΕΣΒΟΣ
7	Αθήνα	16	Φώκεια
8	Μέγαρα	17	Μίλητος
9	Κόρινθος	18	Αλικαρνασσός

τους Αθηναίους. Φεύγοντας μάλιστα από την Αθήνα είπε λόγια που φάνηκαν προφητικά: «Αυτή η ημέρα θα γίνει αρχή μεγάλης συμφοράς για τους Έλληνες». Και δεν είχε άδικο.

Έτσι άρχισε ένας εμφύλιος πόλεμος που όλα έδειχναν πως θα διαρκούσε πολύ. Οι αντίπαλοι πολεμούσαν από την άνοιξη ως το φθινόπωρο. Το χειμώνα σταματούσαν για να κάνουν τις απαραίτητες προετοιμασίες.

η αιτία: ένας σοβαρός λόγος για να γίνει κάτι.

η αφορμή: η δικαιολογία που χρησιμοποιεί κάποιος για να κάνει κάτι.

ο εμφύλιος: ο πόλεμος που γίνεται ανάμεσα σε ανθρώπους του ίδιου κράτους.

παράθεμα 1

Εμφύλιος πόλεμος

Στον Πελοποννησιακό πόλεμο, όποιος φερόταν σκληρά στους αντιπάλους του σ' αυτόν έδειχναν εμπιστοσύνη. Όποιος έβαζε στο νου του να κάνει ένα κακό αυτόν θεωρούσαν έξυπνο. Όποιοι ανήκαν στο ίδιο κόμμα αυτοί θεωρούνταν καλύτεροι από συγγενείς.

*Θουκυδίδης, Ιστορία, Γ.82
(διασκευή)*

παράθεμα 2

Η Φωνή της λογικής

Ο Αθηναίος αντιπρόσωπος Καλλίστρατος είπε στους Σπαρτιάτες τα παρακάτω σοφά λόγια:

«Πάντοτε γίνονται πόλεμοι και τελειώνουν. Οι άνθρωποι όμως επιθυμούμε την ειρήνη. Την ειρήνη πρέπει να την υπογράψουμε, προτού μας χτυπήσουν μεγάλες συμφορές. Ο πόλεμος φέρνει μόνο καταστροφές. Γι' αυτό δεν πρέπει να μοιάσουμε στους πρωταθλητές που περιμένουν να νικηθούν, για να φύγουν από το στίβο. Πρέπει λοιπόν να γίνουμε φίλοι, όσο ακόμη είμαστε δυνατοί και ευτυχισμένοι».

***Ξενοφώντας, Ελληνικά, ΣΤ' 3, 15-17
(διασκευή)***

4. Αθηναϊκή τριήρης σε αναπαράσταση (Ναυτικό Μουσείο Αθηνών)

1. Μπορείς να εξηγήσεις τι εννοούσε με τα λόγια του ο Μελήσιππος;

2. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, αυτός ο εμφύλιος πόλεμος θα διαρκούσε πολύ;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26

Οι κυριότερες φάσεις του πολέμου

Οι Σπαρτιάτες και οι σύμμαχοί τους κάνουν εισβολή στην Αττική και οι Αθηναίοι λεηλατούν τα παράλια της Λακωνίας. Ο πόλεμος ξαναρχίζει με εκστρατεία των Αθηναίων στη Σικελία και τελειώνει με νίκη των Σπαρτιατών.

Ο στρατός των Πελοποννησίων έκανε εισβολή στην Αττική (431 π.Χ.) και άρχισε να προκαλεί καταστροφές. Οι κάτοικοι της περιοχής με διαταγή του Περικλή κλείστηκαν στα *Μακρά τείχη*, που προστάτευαν όλη την περιοχή από την Αθήνα ως τον Πειραιά.

Ο αθηναϊκός στόλος λεηλάτησε τα παράλια της Λακωνίας. Το δεύτερο χρόνο έπεσε μεγάλη αρρώστια (λοιμός) στην Αθήνα. Πέθαναν τότε πολλοί. Ανάμεσα σε αυτούς ήταν κι ο Περικλής. Η Αθήνα έχασε τον αρχηγό της σε μια πολύ δύσκολη στιγμή.

Ο πόλεμος σιγά σιγά απλώθηκε σε πολλές περιοχές. Οι αντίπαλοι πολεμούσαν με πείσμα. Πολλοί όμως είχαν κουραστεί και ήθελαν να σταματήσει ο πόλεμος. Αγώνιστηκαν λοιπόν και πέτυχαν να γίνει ειρήνη. Την πρωτοβουλία είχε ο στρατηγός Νικίας, γι' αυτό και η ειρήνη ονομάστηκε Νικίεια (421 π.Χ.).

Η ειρήνη όμως δεν κράτησε για πολύ· ο πόλεμος ξανάρχισε. Ο Αλκιβιάδης, άνθρωπος υπερβολικά φιλόδοξος, κατάφερε να παρα-

σύρει τους Αθηναίους σε μια εκστρατεία στη Σικελία εναντίον των Συρακουσών. Αν πετύχαιναν να νικήσουν, όλο το εμπόριο θα περνούσε στα χέρια των Αθηναίων. Η Αθήνα θα κυριαρχούσε όχι μόνο στο Αιγαίο πέλαγος αλλά και στο Ιόνιο. Η εκστρατεία έγινε (415 – 413 π.Χ.), αλλά κατέληξε σε μεγάλη ήττα των Αθηναίων.

Ο πόλεμος, που όλο φούντωνε, ήταν δύσκολο να τελειώσει. Οι Σπαρτιάτες πήραν την απόφαση να δημιουργήσουν κι αυτοί ισχυρό στόλο, ικανό να τα βάζει με τον αθηναϊκό. Ζήτησαν μάλιστα για το σκοπό αυτό και χρήματα από τους Πέρσες. Έτσι πέτυχαν ν' αποκτήσουν μεγάλη ναυτική δύναμη. Ο αγώνας είχε πια μεταφερθεί στη θάλασσα. Σε ναυμαχία που έγινε στις Αργινούσες (406 π.Χ.)

1. Οι κυριότερες συγκρούσεις του πολέμου

νίκησαν οι Αθηναίοι. Η κρίσιμη όμως σύγκρουση έγινε την άλλη χρονιά στους Αιγός ποταμούς, όπου οι Αθηναίοι έπαθαν μεγάλη καταστροφή. Μετά το γεγονός αυτό ο στόλος της Σπάρτης έπλευσε στον Πειραιά. Οι Αθηναίοι βρέθηκαν σε δύσκολη θέση. Αναγκάστηκαν να υπογράψουν ειρήνη (404 π.Χ.) με βαριούς όρους γι' αυτούς.

Ο πόλεμος τελείωσε. Άφησε όμως πίσω του αμέτρητους νεκρούς, ερειπωμένες πόλεις και ψυχικά τραύματα που ήταν δύσκολο να γιατρευτούν.

2. Μαρμάρινο κεφάλι του Αλκιβιάδη (Γλυπτοθήκη Ny Carlsberg, Κοπεγχάγη)

τα Μακρά τείχη: τα μεγάλα τείχη που προστάτευαν την Αθήνα και τον Πειραιά.

ο λοιμός: η μεταδοτική ασθένεια που προκαλεί το θάνατο.

παράθεμα 1

Το τέλος του Περικλή

Όταν ο Περικλής ήταν στα τελευταία του, γύρω του ήταν μαζεμένοι οι φίλοι του. Συζητούσαν λοιπόν για τη δύναμή του και τα κατορθώματά του. Ο Περικλής εννιά φορές στρατηγός και νικητής δόξασε την Αθήνα. Καθώς κουβέντιαζαν λοιπόν νόμιζαν πως δεν τους καταλάβαινε και είχε χάσει τις αισθήσεις του. Εκείνος όμως τους παρακολουθούσε και τους διέκοψε λέγοντάς τους: «Απορώ γιατί επαινείτε και θυμάστε τα έργα μου, για τα οποία

με βοήθησε η τύχη, και δεν αναφέρετε το καλύτερο και το σπουδαιότερο πως κανένας Αθηναίος πολίτης δε φόρεσε μαύρα εξαιτίας μου». *Πλούταρχος, Βίος Περικλή, κεφ. 38 (διασκευή)*

παράθεμα 2

Το τέχνασμα του Λύσανδρου

3. Χάλκινη ασπίδα, λάφυρο των Αθηναίων από τους Σπαρτιάτες κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο (Μουσείο Αρχαίας Αγοράς)

Οι στόλοι της Αθήνας και της Σπάρτης βρίσκονταν ο ένας απέναντι στον άλλο στα στενά του Ελλησπόντου. Ο αρχηγός του στόλου των Σπαρτιατών Λύσανδρος δε φαινόταν πρόθυμος να δώσει μάχη.

Οι Αθηναίοι νόμισαν ότι οι Σπαρτιάτες φοβούνται. Κατέβηκαν λοιπόν στη στεριά και άρχισαν να αγοράζουν ό,τι χρειάζονταν. Ο Λύσανδρος, έχοντας έτοιμο το στόλο του, βρισκόταν στην άλλη πλευρά των στενών, απέναντι από τους Αθηναίους. Έδωσε εντολή σ' ένα πλοίο του να πλεύσει στο μέσο της απόστασης. Απ' εκεί οι ναύτες παρακολουθούσαν τους Αθηναίους. Μόλις τους είδαν να έχουν κατέβει στην ξηρά ύψωσαν μια ασπίδα. Ο Λύσανδρος, μόλις είδε την ασπίδα, διέταξε το στόλο να πλεύσει ολοταχώς. Οι Αθηναίοι που βρίσκονταν ακόμη στην ξηρά τα έχασαν. Έτρεξαν για τα πλοία, αλλά δεν πρόφτασαν. Πιάστηκαν όλοι αιχμάλωτοι.

***Ξενοφώντας, Ελληνικά 1, 2, 27-28
(διασκευή)***

παράθεμα 3

Βαριοί οι όροι για τους Αθηναίους

Όταν οι απεσταλμένοι της Αθήνας έφτασαν στη Σπάρτη, οι πέντε έφοροι κάλεσαν σε συμβούλιο τους συμμάχους τους. Σ' αυτό οι Κορίνθιοι, οι Θηβαίοι και πολλοί άλλοι Έλληνες πρότειναν να μην κάνουν ειρήνη με τους Αθηναίους, αλλά να τους αφανίσουν. Οι Λακεδαιμόνιοι όμως είπαν πως δε θα υποδουλώσουν μια πόλη ελληνική που πρόσφερε πολλά στη διάρκεια των περσικών πολέμων. Γι' αυτό δέχτηκαν να κάνουν ειρήνη με τους εξής όρους: να γκρεμίσουν οι Αθηναίοι τα Μακρά τείχη και τα τείχη του Πειραιά, να παραδώσουν τα πλοία τους εκτός από δώδεκα κ.ά. .

Οι Αθηναίοι αποφάσισαν να δεχτούν την ειρήνη, μια και δεν μπορούσαν να περιμένουν άλλο, αφού πολλοί πέθαιναν από την πείνα.

***Ξενοφώντας, Ελληνικά, 2, 19-22
(διασκευή)***

4. Αναπαράσταση της περιοχής της Αθήνας – Πειραιά με τα Μακρά τείχη

1. Πώς φαντάζεσαι ότι ένωσαν οι Αθηναίοι κλεισμένοι για αρκετό καιρό στα Μακρά τείχη;

2. Πώς κρίνεις το γεγονός ότι οι Σπαρτιάτες ζήτησαν χρήματα από τους Πέρσες για να ενισχύσουν το ναυτικό τους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27

Η ηγεμονία της Σπάρτης

Οι Σπαρτιάτες τοποθετούν δικές τους κυβερνήσεις, ενώ στη Μ. Ασία στέλνουν στρατό. Στην Ελλάδα ξαναρχίζει ο πόλεμος, καθώς πολλές πόλεις συμμαχούν κατά της Σπάρτης. Ο Αγησίλαος επιστρέφει από τη Μ. Ασία. Οι Σπαρτιάτες κάνουν συμμαχία με τους Πέρσες και ο πόλεμος τελειώνει.

Οι Σπαρτιάτες, μετά τη νίκη τους στον Πελοποννησιακό πόλεμο, ένωσαν πολύ ισχυροί. Στις ελληνικές πόλεις έβαλαν δικούς τους ανθρώπους να κυβερνάνε. Στην Αθήνα τοποθέτησαν τριάντα ολιγαρχικούς, οι οποίοι κυβέρνη-

σαν με τρόπο καταπιεστικό,
γι' αυτό ονομάστηκαν τύραννοι.
Ακόμη, βοήθησαν στην Περσία
τον Κύρο να διώξει από το θρόνο
τον αδελφό του, βασιλιά Αρταξέρξη.

Οι ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας
είχαν κι αυτές υποστηρίξει τον Κύ-
ρο. Μετά το θάνατό του όμως
άρχισε να τις κυριεύει ο φόβος.
Πίστευαν ότι ο βασιλιάς θα θελήσει
να πάρει εκδίκηση. Σκέφτηκαν τότε
να ζητήσουν βοήθεια από
τους Σπαρτιάτες, οι οποίοι έστειλαν
στρατό με αρχηγό το βασιλιά
Αγησίλαο. Ο σπαρτιατικός στρατός
νίκησε αρκετές φορές τον περσικό
και οι Έλληνες που ζούσαν
στα παράλια ένιωσαν πιο ασφα-
λείς. Γρήγορα όμως τα πράγματα
άλλαξαν.

1. Συγκρούσεις μεταξύ Σπαρτιατών και συμμάχων

Στην Ελλάδα πολλές πόλεις, όπως η Αθήνα, η Κόρινθος, η Θήβα και άλλες, είχαν κάνει συμμαχία εναντίον της Σπάρτης. Την προσπάθεια αυτή των πόλεων υποστήριξαν με κάθε μέσο οι Πέρσες. Θεωρούσαν κέρδος να είναι οι Έλληνες χωρισμένοι και να πολεμούν μεταξύ τους.

Οι Σπαρτιάτες μπροστά στο νέο κίνδυνο ζήτησαν από τον Αγησίλαο να γυρίσει πίσω. Ο Αγησίλαος με βαριά καρδιά αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το έργο του στη Μ. Ασία. Ο νέος εμφύλιος πόλεμος που είχε αρχίσει ονομάστηκε Βοιωτικός ή Κορινθιακός πόλεμος, επειδή οι κυριότερες μάχες έγιναν στην περιοχή της Κορίνθου και της Βοιωτίας. Ο στρατός της Σπάρτης νίκησε τους συμμάχους στην Κορώνεια της Βοιωτίας.

2. Χάλκινο κράνος (Μουσείο Αρχαίας Ολυμπίας).

Τι διαφορά έχει από αυτά που φορούν σήμερα οι στρατιώτες;

ο στόλος της όμως ηττήθηκε στην Κνίδα της Μ. Ασίας (394 π.Χ.).

Ο κίνδυνος για τους Σπαρτιάτες ήταν μεγάλος. Σκέφτηκαν τότε να στείλουν το ναύαρχό τους Ανταλκίδα στην Περσία, όπου έκλεισε ειρήνη με τους Πέρσες. Η ειρήνη που πήρε το όνομα του Ανταλκίδα (Ανταλκίδεια ειρήνη, 386 π.Χ.) ήταν πολύ ταπεινωτική για τους Έλληνες.

Στην Ελλάδα τα πράγματα ησύχασαν. Οι ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας και η Κύπρος έχασαν την ελευθερία τους, αφού πέρασαν στην περσική κυριαρχία. Ευτυχώς όμως η συμφωνία αυτή δεν κράτησε για πολύ.

οι ολιγαρχικοί: οπαδοί της ολιγαρχίας, του πολιτεύματος που την εξουσία την έχουν λίγοι.

παράθεμα 1

Από αγάπη για την κόρη του Μετά το θάνατο του Κύρου οι Έλληνες στρατιώτες, που πολέμησαν μαζί του, έμειναν μόνοι μέσα στο τεράστιο περσικό κράτος. Αποφάσισαν λοιπόν να κινηθούν προς το βορρά, προς τα ελληνικά παρά-

λια του Πόντου. Πολεμώντας έφτασαν στη χώρα των Καρδούχων. Τα βουνά ήταν ψηλά και απότομα. Το μοναδικό δρόμο τον φύλαγαν πάνοπλοι Καρδούχοι. Οι Έλληνες σταμάτησαν να δουν τι θα κάνουν. Εκείνη τη στιγμή παρουσίασαν στους αρχηγούς δύο Καρδούχους αιχμαλώτους. Τους χώρισαν αμέσως και ρώτησαν τον πρώτο αν ξέρει άλλο δρόμο. Αυτός, παρότι τον βασάνισαν, είπε ότι δε γνώριζε. Οι αρχηγοί έδωσαν εντολή να τον σκοτώσουν μπροστά στα μάτια του άλλου. Ο δεύτερος, μόλις είδε το κακό που βρήκε το φίλο του, αμέσως τους έδειξε άλλο δρόμο, εύκολο και ασφαλή. Τον ρώτησαν τότε οι αρχηγοί: «Γιατί ο πρώτος δε θέλησε να κάμει το ίδιο;» Κι εκείνος απάντησε: «Φοβήθηκε για την κόρη του και την οικογένειά της που

κατοικούν πιο πέρα στο δρόμο που βαδίζουμε τώρα».

*Ξενοφώντας, Κύρου Ανάβαση,
Δ 1. 20 – 24 (διασκευή)*

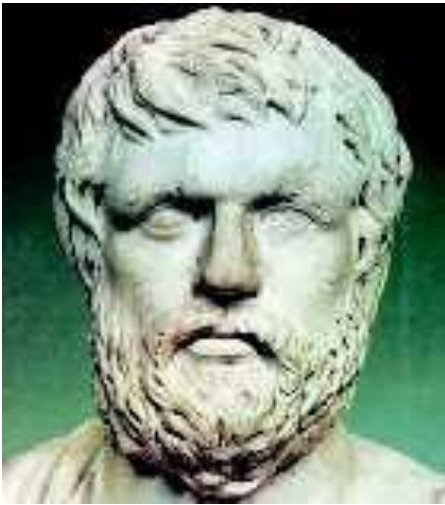
παράθεμα 2

Η καλοσύνη του Αγησίλαου

Ο Αγησίλαος, όταν κυρίευε μια χώρα, φρόντιζε να μην την καταστρέφει. Αυτό το έκανε για να μπορεί ο στρατός του να βρίσκει τρόφιμα. Επίσης δε φερόταν με σκληρότητα στους εχθρούς αλλά με καλοσύνη. Στους στρατιώτες του έλεγε να μη βασανίζουν τους αιχμαλώτους, γιατί είναι και αυτοί άνθρωποι. Κάθε φορά που μετακινούσε το στρατόπεδό του και καταλάβαινε ότι είχαν μείνει πίσω μικρά παιδιά, ενδιαφερόταν γι' αυτά. Τέλος νοια-

**ζόταν και για τους ηλικιωμένους
αιχμαλώτους και τους προστάτευε.**

***Ξενοφώντας, Αγησίλαος 1, 20–21
(διασκευή)***

***3. Προτομή του Ξενο-
φώντα, ρωμαϊκό
αντίγραφο (Μουσείο
Πράδο, Μαδρίτη)***

**1. Γιατί οι Σπαρτιάτες ζή-
τησαν από τον Αγησίλαο
να επιστρέψει;**

**2. Οι Σπαρτιάτες έκλεισαν ειρήνη με
τους Πέρσες. Νομίζεις ότι θα μπο-
ρούσε να γίνει κάτι διαφορετικό;**

Ας δούμε τι μάθαμε

Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η δύναμη της Αθήνας, καθώς μεγάλωνε, έκανε τη Σπάρτη και την Κόρινθο να ανησυχήσουν. Αυτό έγινε αιτία να αρχίσει ο Πελοποννησιακός πόλεμος, στον οποίο νίκησαν οι Σπαρτιάτες. Οι Σπαρτιάτες όμως δε φέρθηκαν καλά στους άλλους Έλληνες. Πολλές πόλεις τότε έκαναν συμμαχία εναντίον της Σπάρτης. Έτσι άρχισε νέος πόλεμος, ο οποίος τελείωσε με ενέργειες των Περσών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 28

Η Θήβα και η βοιωτική συμμαχία

Οι βοιωτικές πόλεις είχαν σχηματίσει συμμαχία και χρησιμοποιούσαν δικό τους νόμισμα. Από τις πόλεις αυτές η πιο σημαντική ήταν η Θήβα.

Οι Θηβαίοι αργότερα ως αρχηγοί της βοιωτικής συμμαχίας δε δέχθηκαν να υπογράψουν την Ανταλκίδα ειρήνη, γιατί δεν ήθελαν να διαλυθεί η βοιωτική συμμαχία.

Η Θήβα, χτισμένη στη μέση μιας εύφορης πεδιάδας, υπήρξε η πιο ονομαστή πόλη της Βοιωτίας. Το όνομα της το οφείλει στη Θήβη, που ήταν κόρη τον *Ασωπού*.

Πρώτο πολίτευμά της ήταν η βασιλεία. Οι πλούσιοι όμως γαιοκτήμονες έδιωξαν το βασιλιά και κυβέρνησαν αυτοί.

1. Το κράτος της Θήβας

Οι πόλεις της Βοιωτίας είχαν δημιουργήσει και αυτές συμμαχία. Χρησιμοποιούσαν μάλιστα και δικό τους νόμισμα, το οποίο διευκόλυνε τις σχέσεις μεταξύ τους. Την αρχηγία της συμμαχίας την είχαν συνήθως οι Θηβαίοι.

Το πιο σημαντικό θρησκευτικό κέντρο ήταν το μαντείο του Ογχηστού, όπου λατρευόταν ο Ποσειδώνας. Εκεί γίνονταν αγώνες, στους οποίους έπαιρναν μέρος αθλητές απ' όλες τις βοιωτικές πόλεις.

Στη βοιωτική συμμαχία δε συμμετείχαν οι Πλαταιείς. Οι Θηβαίοι θέλησαν με τη βία να τους οδηγήσουν στη συμμαχία. Οι Πλαταιείς όμως δε δέχτηκαν και ζήτησαν βοήθεια από τους Αθηναίους. Ο αθηναϊκός στρατός ανάγκασε τους Θηβαίους να αφήσουν

ήσυχους τους Πλαταιείς. Από τότε οι Πλαταιείς είχαν φιλικές σχέσεις με τους Αθηναίους.

**2. Ταναγραία κόρη
(Μουσείο Λούβρου)**

Μετά τον Πελοποννησιακό πόλεμο οι Πέρσες άρχισαν να ανακατεύονται στα πράγματα της Ελλάδας. Οι Σπαρτιάτες υπέγραψαν με τους Πέρσες μια συμφωνία, που είναι γνωστή ως Ανταλκίδεια ειρήνη (386 π.Χ.). Σύμφωνα με

τους όρους της ειρήνης, οι πόλεις της Ελλάδας έπρεπε να μείνουν αυτόνομες, ελεύθερες δηλαδή να κανονίζουν μόνες τους τα ζητήματα που τους απασχολούσαν. Οι Θηβαίοι δε δέχτηκαν τους όρους. Αν τους δέχονταν έπρεπε να διαλυθεί η συμμαχία.

ο Ασωπός: μυθικός βασιλιάς των Πλαταιών

οι όροι της ειρήνης: αυτά που δέχονται εκείνοι που παίρνουν μέρος σε μια συμφωνία για την ειρήνη.

οι γαιοκτήμονες: οι κάτοικοι που είχαν πολλά κτήματα.

παράθεμα 1

Το «κοινό των Βοιωτών»

3. Δίδραχμο της βοιωτικής συμμαχίας. Στη μία πλευρά του απεικονίζεται η χαρακτηριστική ασπίδα των Βοιωτών (Αθήνα, νομισματική συλλογή Αρχαιολογικού Μουσείου).

Οι πόλεις της Βοιωτίας είχαν δημιουργήσει μια συμμαχία, γνωστή σαν «κοινό των Βοιωτών». Επικεφαλής αυτής της ομοσπονδίας ήταν οι βοιωτάρχες, οι οποίοι είχαν πολιτική και στρατιωτική εξουσία. Κάθε πόλη εξέλεγε ένα βοιωτάρχη, εκτός από τη Θήβα που είχε δύο. Η εξουσία του βοιω-

τάρχη διαρκούσε ένα μόνο χρόνο. Οι μόνοι που αποτέλεσαν εξαίρεση ήταν οι δύο μεγάλοι ηγέτες της Θήβας: ο Επαμεινώνδας και ο Πελοπίδας. Όλοι οι βοιωτάρχες ενωμένοι σχημάτιζαν συμβούλιο και έπαιρναν τις αποφάσεις με πλειοψηφία. Ο αρχαίος γεωγράφος Πausανίας αναφέρει ότι οι συγκεντρώσεις γίνονταν συνήθως στο ναό της Ιτωνίας Αθηνάς, στην πόλη Κορώνεια.

*Εγκυκλοπαίδεια Κόσμος,
τόμος 6ος, σ.336-337 (διασκευή)*

παράθεμα 2

Ένας έξυπνος Θηβαίος

Δεν μπορώ να κρύψω τη σοφή και συνάμα ελληνική διαγωγή του Ισμηνία από τη Θήβα. Όταν πήγε στην Περσία ως απεσταλμένος

της πατρίδας του, θέλησε να δει από κοντά το μεγάλο βασιλιά. Ο υπηρέτης του βασιλιά τού είπε: «Ξένε Θηβαίε, υπάρχει νόμος περσικός, σύμφωνα με τον οποίο αυτός που θα δει το βασιλιά και θα του μιλήσει, πρέπει πρώτα να τον προσκυνήσει. Αν θέλεις λοιπόν και συ να τον συναντήσεις, να κάνεις το ίδιο, διαφορετικά θα πεις ό,τι θέλεις σε μένα». Τότε ο Ισμηνίας είπε: «Οδήγησέ με». Αφού πλησίασε και τον είδε ο βασιλιάς, έβγαλε το δαχτυλίδι του και, χωρίς να φανεί, το έριξε κάτω στα πόδια του και αμέσως έσκυψε και το πήρε πίσω. Έτσι κατάφερε από τη μία να πιστέψει ο βασιλιάς ότι τον προσκύνησε και από την άλλη δεν έκανε τίποτε απ' αυτά που ντροπιάζουν τους Έλληνες. Αντίθετα

μάλιστα πέτυχε να πάρει όλα όσα ζήτησε από τον Πέρση βασιλιά.

*Αιλιανός, Ποικίλη Ιστορία, Α΄, 21
(διασκευή)*

4. Χορευτές και μουσικός με αυλό· αναπαράσταση από αγγείο

παράθεμα 3

Οι Ταναγραίες κόρες

Οι Ταναγραίες κόρες είναι χαριτωμένα πήλινα αγαλματάκια νεαρών γυναικών. Βρέθηκαν μέσα σε τάφους στην Τανάγρα της Βοιωτίας σε ανασκαφές που έγιναν από το 1870-1889 μ.Χ. Οι κυρίως όμως Ταναγραίες κόρες άρχισαν να κατασκευάζονται από τα μέσα του 4ου

αιώνα π.Χ. μέχρι τον 3ο αι. π.Χ.. Τα αγαλματάκια αυτά παρουσιάζουν τις νεαρές Ταναγραίες σε όλες τους τις εμφανίσεις. Ο πιο συνηθισμένος τύπος είναι αυτός με τα ρούχα του περιπάτου, που ήταν χιτώνας και ιμάτιο τυλιγμένα γύρω από το σώμα και τα χέρια. Άλλες φοράνε καπέλο ή κρατάνε βεντάλια ή άλλα αντικείμενα. Άλλες κάθονται σε βράχους σκεφτικές, άλλες παίζουν ή χορεύουν, τότε μόνες και

**5. Ταναγραία κόρη
(Μουσείο Λούβρου)**

πότε με συντροφιά. Τα αγαλματάκια αυτά ήταν χρωματισμένα με πολύ ζωηρά χρώματα. Τα ρούχα σε πολλά από αυτά είναι γαλάζια ή ροζ, τα μαλλιά ξανθά και τα παπούτσια κόκκινα. Καταπληκτικό είναι πως, παρόλο που μοιάζουν μεταξύ τους οι Ταναγραίες, δεν υπάρχουν ούτε δύο αγαλματάκια εντελώς ίδια.

*Εγκυκλοπαιδικό λεξικό Ηλίου,
τόμος 17ος, σ.573-574 (διασκευή)*

1. Εκτός από τη βοιωτική, ποιες άλλες συμμαχίες γνωρίζεις;

2. Γιατί νομίζεις ότι οι Θηβαίοι δεν αποδέχτηκαν τους όρους της Ανταλκίδειας ειρήνης;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 29

Η ηγεμονία της Θήβας

Οι Σπαρτιάτες, για να αναγκάσουν τους Θηβαίους να δεχτούν τους όρους της Ανταλκίδειας ειρήνης, εξεστράτευσαν εναντίον τους. Στη μάχη όμως που έγινε στα Λεύκτρα (371 π.Χ.) νικήθηκαν. Σπαρτιάτες και Θηβαίοι συγκρούστηκαν ξανά στη Μαντινεία (362 π.Χ.), απ' όπου καμιά δύναμη δε βγήκε ουσιαστικά νικήτρια.

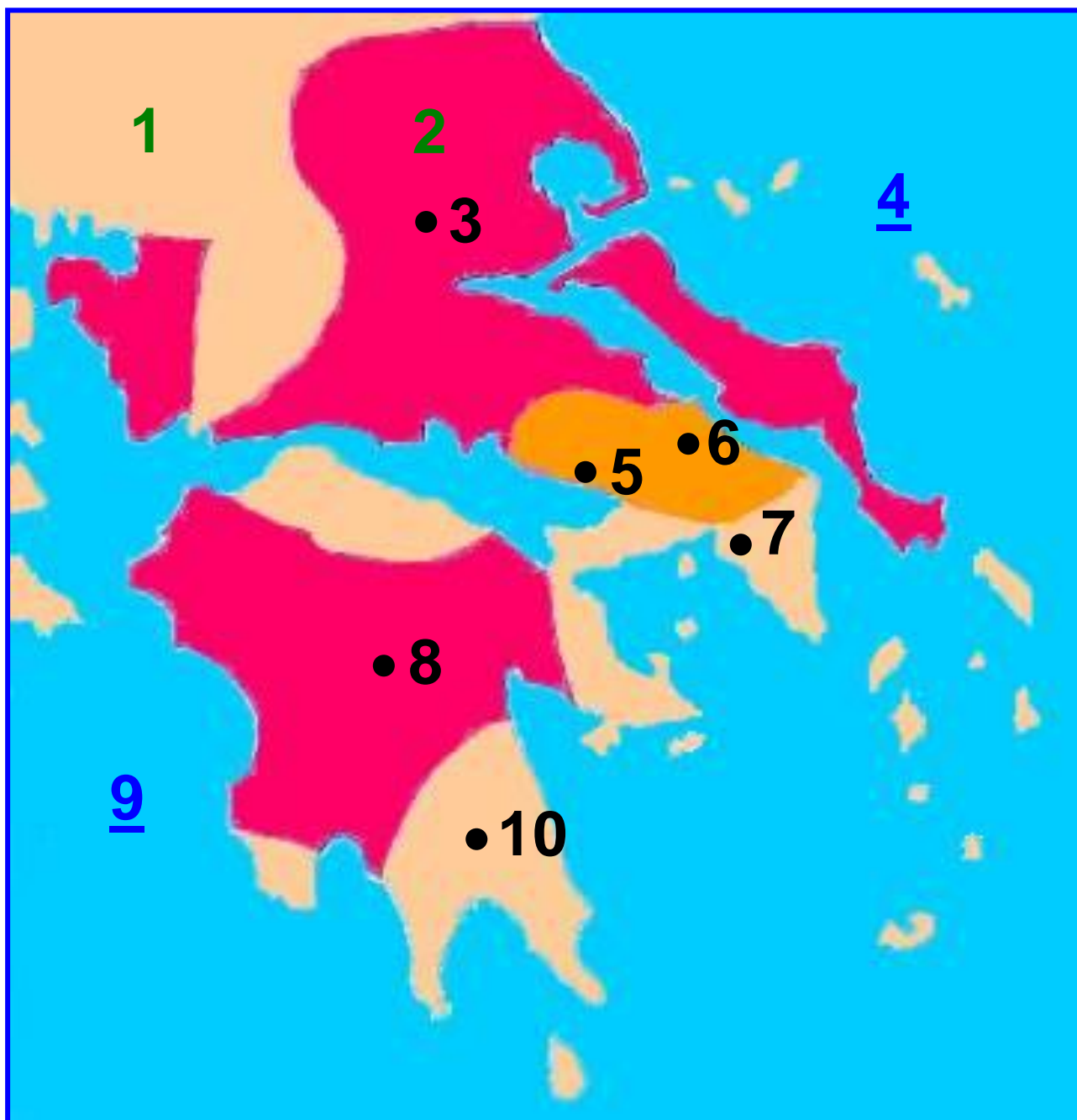
Το 371 π.Χ. έγινε στη Σπάρτη συνέδριο, στο οποίο πήραν μέρος αντιπρόσωποι από πολλές ελληνικές πόλεις. Το θέμα που τους απασχολούσε ήταν η ειρήνη που είχαν υπογράψει οι Σπαρτιάτες με τους Πέρσες. Με βάση τους όρους

της συμφωνίας αυτής, οι συμμαχίες έπρεπε να διαλυθούν. Στο συνέδριο ο Θηβαίος Επαμεινώνδας ζήτησε να υπογράψει ως αρχηγός όλων των Βοιωτών. Αυτό δεν το δέχτηκαν οι άλλοι αντιπρόσωποι και η συνάντηση έληξε χωρίς αποτέλεσμα.

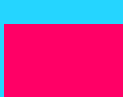
Οι Σπαρτιάτες, για να αναγκάσουν τους Θηβαίους να αφήσουν τις πόλεις της περιοχής τους ελεύθερες, έστειλαν στρατό εναντίον τους με αρχηγό τον Κλεόμβροτο. Οι Θηβαίοι αποφάσισαν να πολεμήσουν. Σπαρτιάτες και Θηβαίοι βρέθηκαν αντιμέτωποι στα Λεύκτρα της Βοιωτίας (371 π.Χ.).

Μέχρι τότε οι στρατοί μάχονταν ο ένας απέναντι στον άλλο σε όλο το μήκος της γραμμής τους. Στα Λεύκτρα όμως ο αρχηγός των Θηβαίων Επαμεινώνδας επιτέθηκε με τη λοξή φάλαγγα, με την πλευρά

1.

 Κράτος Θήβας

 Έκταση Θηβαϊκής ηγεμονίας

Υπόμνημα του χάρτη 1			
1	ΗΠΕΙΡΟΣ	6	Θήβα
2	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	7	Αθήνα
3	Κυνός Κεφαλές	8	Μαντίνεια
<u>4</u>	ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ	<u>9</u>	ΙΟΝΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ
5	Λεύκτρα	10	Σπάρτη

δηλαδή εκείνη της παράταξης του την οποία είχε ενισχύσει περισσότερο. Κατάφερε έτσι να διασπάσει την παράταξη των Σπαρτιατών και να νικήσει. Το κατόρθωμα των Θηβαίων ήταν σημαντικό. Δεν είχαν μόνο νικήσει τον πιο δυνατό στρατό της Ελλάδας, αλλά είχαν αλλάξει και τον τρόπο με τον οποίο πολεμούσαν οι στρατοί.

Η Θήβα, με ηγέτες τον Επαμεινώνδα και τον Πελοπίδα, άπλωσε

**2. Επιτύμβια
στήλη με παρά-
σταση Βοιωτού
πολεμιστή
(Θήβα,
Αρχαιολογικό
Μουσείο)**

την κυριαρχία της από τη Μεσσηνία ως τη Μακεδονία. Πολλές πόλεις ανησύχησαν από την προσπάθεια της Θήβας να κυριαρχήσει σ' όλη την Ελλάδα. Η κατάσταση όμως άλλαξε γρήγορα. Ο Πελοπίδας σκοτώθηκε στη Θεσσαλία και λίγο αργότερα ο Επαμεινώνδας στη μάχη της *Μαντίνειας* (362 π.Χ.).

Μετά τη μάχη αυτή καμία πόλη στη νότια Ελλάδα δεν ήταν πλέον ισχυρή. Όλες είχαν χάσει πολλές δυνάμεις πολεμώντας η μία εναντίον της άλλης.

η λοξή φάλαγγα: η ενισχυμένη δύναμη μιας παράταξης που κάνει επίθεση στην άλλη με σκοπό να τη διασπάσει.

η Μαντίνεια: αρχαία πόλη της Αρκαδίας

παράθεμα 1

Η ανωτερότητα του Πελοπίδα

Ο Πελοπίδας καταγόταν από μεγάλο σόι και μεγάλωσε μέσα στα πλούτη. Νέος ακόμη κληρονόμησε μεγάλη περιουσία και αμέσως άρχισε να βοηθάει όσους είχαν ανάγκη και άξιζαν βοήθεια. Αυτό

το έκανε για να φαίνεται πως εξουσιάζει πραγματικά τα χρήματά του και δεν τον εξουσιάζουν εκείνα. Όλοι λοιπόν οι γνωστοί του Πελοπίδα έβλεπαν ωφέλειες από την απλότητα και την καλοσύνη του. Ο μόνος από τους φίλους του που δεν ήθελε να ωφεληθεί κι εκείνος από τα πλούτη του ήταν ο Επαμεινώνδας. Ο Πελοπίδας συμμεριζόταν τη φτώχεια του Επαμεινώνδα, γι' αυτό ντυνόταν απλά, έτρωγε λίγο και ήταν ακούραστος στους κόππους. Όλα αυτά τα έκανε ο Πελοπίδας, γιατί το θεωρούσε ντροπή να ξοδεύει για τον εαυτό του πιο πολλά χρήματα από τον πιο φτωχό Θηβαίο. Αργότερα έκανε πλούσιο γάμο και απέκτησε παιδιά. Συνέχισε και πάλι να μην ενδιαφέρεται για τα χρήματα και νοιαζόταν μόνο για το καλό

της πόλης του, έτσι ελάττωσε την περιουσία του.

*Πλούταρχος, Πελοπίδας, 3,
(διασκευή)*

*3. Το τρόπαιο που
έστησαν οι Θηβαίοι
στα Λεύκτρα
σε ανάμνηση
της νίκης τους.*

παράθεμα 2

Ένας αληθινός ήρωας

Οι Σπαρτιάτες, βλέποντας τον Επαμεινώνδα να ορμάει στη μάχη με γενναιότητα, του επιτέθηκαν όλοι μαζί. Τα βέλη έπεφταν βροχή πάνω του, αλλά εκείνος ξέφευγε με έξυπνες κινήσεις. Αφού αγωνίστηκε ηρωικά για τη νίκη, δέχτηκε

ένα φοβερό χτύπημα στο στήθος. Το κοντάρι έσπασε και η σιδερένια μύτη του έμεινε στο σώμα του. Μετά το τέλος της μάχης ο Επαμεινώνδας μεταφέρθηκε στο στρατόπεδο· ήταν ακόμη ζωντανός. Οι γιατροί είπαν πως θα πεθάνει σύντομα, εκείνος όμως αντιμετώπισε το τέλος του θαρραλέα. Ζήτησε μάλιστα να μάθει αν έσωσαν την ασπίδα του. Όταν του απάντησαν «ναι» και του την έδειξαν, ρώτησε μετά να μάθει ποιοι νίκησαν. Μόλις του είπαν πως νίκησαν οι Βοιωτοί, είπε: «Είναι ώρα να πεθάνω» και διέταξε να του βγάλουν το δόρυ. Οι φίλοι του που ήταν κοντά διαμαρτύρονταν με κραυγές και όταν κάποιος του είπε: «Πεθαίνεις χωρίς να έχεις αποκτήσει παιδιά, Επαμεινώνδα».

Εκείνος απάντησε: «Όχι προς θεού, αφήνω δύο κόρες, τη νίκη στα Λεύκτρα και τη νίκη στη Μαντίνεια».

Διόδωρος Σικελιώτης, Ιστορική Βιβλιοθήκη, ΙΕ', 87, (διασκευή)

4. Ο τάφος του Επαμεινώνδα

παράθεμα 3

Ο ιερός λόχος των Θηβαίων

Τον ιερό λόχο στη Θήβα, όπως λένε, τον ίδρυσε πρώτος ο Γοργίδας από 300 εκλεκτούς άνδρες. Αυτόν τον ιερό λόχο λοιπόν

ο Γοργίδας τον μοίραζε και τον τοποθετούσε στην πρώτη γραμμή, σ' όλη την έκταση της παράταξης. Έτσι όμως δεν επέτρεπε να εκδηλωθεί η γενναιότητα των ανδρών, γιατί ήταν διαλυμένοι και ανακατεμένοι με τους άλλους. Ο Πελοπίδας όμως, όταν είδε την ανδρεία των ιερολοχιτών που αγωνιστήκαν γύρω του και χωριστά από τους άλλους Θηβαίους, από τότε δεν τους ξαναχώρισε. Τους χρησιμοποίησε σαν ένα σώμα όλους μαζί στις πιο σημαντικές μάχες. Οι γενναίοι παρακινούν ο ένας τον άλλο για κατορθώματα και έτσι δίνονται με προθυμία στον κοινό σκοπό.

*Πλούταρχος, Πελοπίδας, 19
(διασκευή)*

παράθεμα 3

Ο ιερός λόχος στα νεότερα χρόνια

5. Το έμβλημα του ιερού λόχου το 1942

Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης* δημιούργησε ιερό λόχο, παρόμοιο με αυτόν της αρχαίας Θήβας, το Μάρτιο του 1821 στην πόλη Φωξάνη της Μολδαβίας. Τον αποτελούσαν 450 εθελοντές σπουδαστές ελληνικής καταγωγής. Οι ιερολοχίτες έδειξαν μοναδικό θάρρος και μεγάλη γενναιότητα στη μάχη στο Δραγατσάνι, όπου πολλοί από αυτούς έπεσαν νεκροί.

Ιερός λόχος ιδρύθηκε επίσης το 1942 στη διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου πολέμου από Έλληνες αξιωματικούς και στρατιώτες και πολέμησε εναντίον των Γερμανών.

* Έλληνας αξιωματικός του ρωσικού στρατού που ανέλαβε την προετοιμασία της ελληνικής επανάστασης και αγωνίστηκε εναντίον των Τούρκων στη Μολδοβλαχία (σημερινή Ρουμανία).

Εγκυκλοπαίδεια Κόσμος, τόμος 12, σ. 445-446 (διασκευή)

Πώς η Θήβα κατάφερε να γίνει μεγάλη δύναμη;

Ας δούμε τι μάθαμε

Η ΘΗΒΑ

Οι βοιωτικές πόλεις είχαν συγκροτήσει μια συμμαχία. Από τις πόλεις αυτές ξεχώριζε η Θήβα. Επειδή οι Θηβαίοι δε δέχονταν τους όρους της Ανταλκίδειας ειρήνης, οι Σπαρτιάτες ξεκίνησαν εκστρατεία εναντίον τους. Θηβαίοι και Σπαρτιάτες συγκρούστηκαν δύο φορές, στα Λεύκτρα (371 π.Χ.) και στη Μαντίνεια (362 π.Χ.). Στην πρώτη μάχη νίκησαν οι Θηβαίοι, ενώ στη δεύτερη δεν υπήρξε νικητής. Μετά τη μάχη της Μαντίνειας καμιά πόλη στη νότια Ελλάδα δεν ήταν πια ισχυρή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 30

Η Μακεδονία,
μια νέα ελληνική δύναμη

Οι Μακεδόνες τον 4ο π.Χ. αιώνα απέκτησαν μεγάλη δύναμη. Ο βασιλιάς Φίλιππος Β΄ δημιούργησε ισχυρό στρατό και αντιμετώπισε με επιτυχία τους εχθρούς της χώρας του στο βορρά. Αργότερα νίκησε τους Αθηναίους και τους Θηβαίους στη Χαιρώνεια (338 π.Χ.) και ανέλαβε αρχηγός της εκστρατείας εναντίον των Περσών. Το σχέδιο αυτό όμως ματαιώθηκε, γιατί ο ίδιος δολοφονήθηκε.

Οι Μακεδόνες έζησαν για πολλά χρόνια χωρίς να έχουν επαφές με

τους άλλους Έλληνες. Ήταν μάλιστα αναγκασμένοι να πολεμούν συνέχεια εναντίον των βόρειων γειτόνων τους. Από τα χρόνια όμως των Περσικών πολέμων άρχισαν να έχουν επαφές με τους κατοίκους της νότιας Ελλάδας και να δημιουργούν εμπορικές σχέσεις.

Μεγάλη δύναμη απέκτησε η Μακεδονία, όταν πήρε την εξουσία στα χέρια του ο Φίλιππος Β΄ (359 π.Χ.). Ο Φίλιππος από την πρώτη στιγμή προσπάθησε να δημιουργήσει ισχυρό στρατό. Εφοδίασε τους στρατιώτες με μικρή ασπίδα και μακρύ δόρυ, τη σάρισα, που είχε μήκος 5 μέτρα περίπου. Η μακεδονική φάλαγγα, όταν βάδιζε παραταγμένη, έμοιαζε με φρούριο που κινείται. Πολύ ισχυρό ήταν και το ιππικό.

Η Μακεδονία στα χρόνια του Φιλίππου

- Το Μακεδονικό κράτος
- Περιοχές επικυριαρχίας του Φιλίππου
- Περιοχές συμμαχικές στη Μακεδονία

1.

Υπόμνημα του χάρτη 1			
1	ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	9	Χαιρώνεια
2	Αιγές	10	Θήβα
3	Πέλλα	11	Αθήνα
4	ΗΠΕΙΡΟΣ	12	Κόρινθος
5	Δωδώνη	13	Σπάρτη
6	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	<u>14</u>	ΙΟΝΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ
7	Φέρες	<u>15</u>	ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ
<u>8</u>	ΑΙΓΑΙΟ ΠΕΛΑΓΟΣ	16	Μ. ΑΣΙΑ

Πέτυχε έτσι όχι μόνο να αντιμετωπίσει τους βόρειους γείτονές του, αλλά και να απλώσει την κυριαρχία του κράτους του σε όλη την περιοχή της Μακεδονίας και της Θράκης. Τα χρυσωρυχεία του Παγγαίου τον βοήθησαν να κόψει νομίσματα και να φέρει οικονομική ανάπτυξη

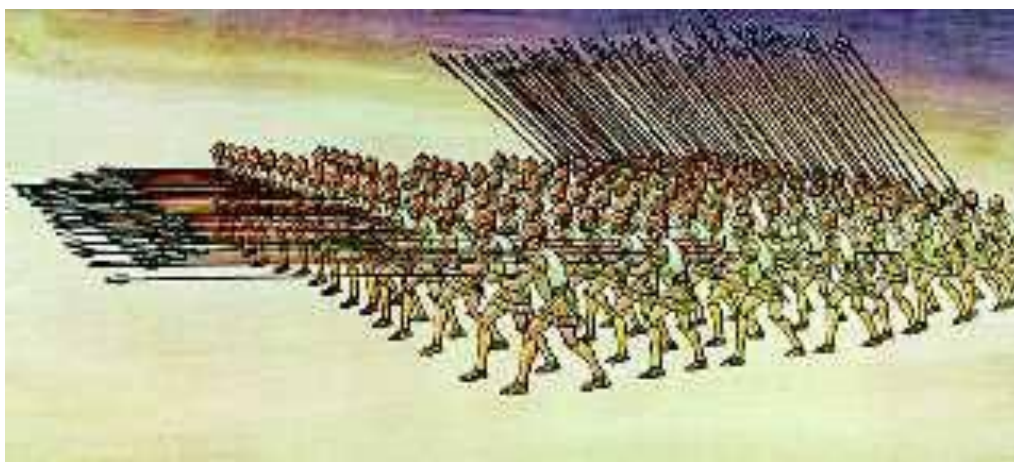
στο κράτος του. Η Πέλλα, η πρωτεύουσα του κράτους, έγινε μεγάλο οικονομικό και πνευματικό κέντρο.

2. Το μνημείο του λιονταριού που στήθηκε στη Χαιρώνεια προς τιμήν των Θηβαίων ιερολοχιτών που σκοτώθηκαν στη μάχη.

Ο Φίλιππος θέλησε να κυριαρχήσει και στη νότια Ελλάδα. Ως αφορμή βρήκε κάποια διαμάχη των κατοίκων που ζούσαν στις περιοχές γύρω από το μαντείο των Δελφών. Όταν ο στρατός του πέρασε τις Θερμοπύλες, οι Θηβαίοι και οι Αθηναίοι κατάλαβαν ότι κινδυνεύουν. Πήραν τότε την απόφαση να τον εμποδίσουν. Η μεγάλη σύγκρουση έγινε στη Χαιρώνεια

(338 π.Χ.). Στη μάχη αυτή νίκησε ο Φίλιππος, ενώ διακρίθηκε κι ο γιος του Αλέξανδρος πολεμώντας στην πρώτη γραμμή.

3. Η μακεδονική φάλαγγα (αναπαράσταση)

Ο Φίλιππος φέρθηκε στους νικημένους με επιείκεια. Συγκάλεσε μάλιστα συνέδριο στην Κόρινθο, όπου συμμετείχαν πολλές ελληνικές πόλεις εκτός από τη Σπάρτη. Εκεί, τον ανακήρυξαν αρχηγό στην εκστρατεία που σχεδίαζε να κάνει εναντίον των Περσών. Ήθελε να τους τιμωρήσει για τις καταστροφές που είχαν προκαλέσει στην Ελ-

λάδα. Την άλλη χρονιά όμως δολοφονήθηκε και βασιλιάς της Μακεδονίας έγινε ο Αλέξανδρος (336 π.Χ.), που οι ιστορικοί για τη μεγάλη προσφορά του στον πολιτισμό τον ονόμασαν Μέγα.

παραταγμένη: με τάξη,
με σειρά

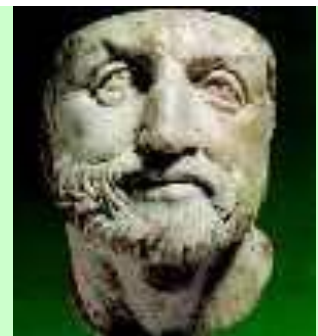
το χρυσωρυχείο: το μεταλλείο από το οποίο βγάζουν χρυσάφι.

με επιείκεια: χωρίς αυστηρότητα

παράθεμα 1

Η αλλαγή της συμπεριφοράς
του Φιλίππου

4. Μικρό κεφάλι από ελεφαντόδοντο, που ταυτίζεται με το πρόσωπο του Φιλίππου (Θεσσαλονίκη, Αρχαιολογικό Μουσείο).

Μετά τη μάχη της Χαιρώνειας, ο Φίλιππος γιόρτασε με τους φίλους του τη νίκη του και στη συνέχεια βάδισε ανάμεσα στους αιχμαλώτους· άρχισε μάλιστα να κοροϊδεύει τη δυστυχία τους. Ο ρήτορας Δημάδης, που ήταν και αυτός μεταξύ των αιχμαλώτων, μίλησε με θάρρος και έκανε μια παρατήρηση αρκετή να σταματήσει την περηφάνια του Μακεδόνα βασιλιά. Λένε λοιπόν ότι του είπε: «Βασιλιά, η τύχη σου χάρισε το ρόλο του Αγαμέμνονα κι εσύ δεν ντρέπεσαι να συμπεριφέρεσαι έτσι;». Ο Φίλιππος τότε κλονίστηκε και άλλαξε τη συμπεριφορά του. Έτσι άφησε στην άκρη την αλαζονεία του και θαύμασε τον άνθρωπο που του μίλησε με τόσο θάρρος. Τον ελευθέρωσε από την αιχμαλωσία και τον πήρε κοντά του. Τέλος χάρη στο Δημάδη

πείστηκε ν' αφήσει ελεύθερους όλους τους αιχμαλώτους χωρίς λύτρα, άλλαξε μάλιστα στάση και έκανε φιλία και συμμαχία με τους Αθηναίους.

Διόδωρος Σικελιώτης, Βιβλιοθήκη Ιστορική, βιβλίο ΙΣΤ', κεφ.87, (διασκευή)

παράθεμα 2

Η μεταμόρφωση των Μακεδόνων από το Φίλιππο

5. Χρυσή λάρνακα με το έμβλημα των Μακεδόνων βασιλιάδων (Βεργίνα, κτίριο προστασίας βασιλικών τάφων)

Ο Αλέξανδρος σ' ένα λόγο του λέει στους Μακεδόνες:
«Ο Φίλιππος σας βρήκε νομάδες

και φτωχούς, τους πιο πολλούς ντυμένους με δέρματα ζώων, να βόσχετε τα λιγοστά πρόβατά σας πάνω στα βουνά και να τα υπερασπίζετε προβάλλοντας αδύναμη αντίσταση στους γείτονές σας. Σας έντυσε με ρούχα υφασμάτινα αντί για δέρματα και σας κατέβασε από τα βουνά στις πεδιάδες και σας έκανε άξιους να αντιμετωπίζετε στη μάχη τους βάρβαρους που κατοικούν στα σύνορά σας και να στηρίζετε πια στο θάρρος σας πιο πολύ παρά στα οχυρώματα. Σας έκανε κατοίκους των πόλεων και ανθρώπους πολιτισμένους με την προσφορά σωστών νόμων και συνηθειών».

Αρριανός, Αλεξάνδρου Ανάβαση Ζ΄, 9, 2 (διασκευή)

παράθεμα 3

Η Βεργίνα και τα μνημεία της

6. Η είσοδος στον χώρο των βασιλικών τάφων που ανακαλύφθηκαν στη Βεργίνα.

Η Βεργίνα έγινε γνωστή χάρη στον αρχαιολόγο Μανόλη Ανδρόνικο, που έκανε ανασκαφές και αποκάλυψε το 1977 τρεις βασιλικούς τάφους και πολλά άλλα ευρήματα. Όλα αυτά βεβαιώνουν ότι η Βεργίνα δεν είναι άλλη από τις Αιγές, την πρώτη πρωτεύουσα του Μακεδονικού κράτους. Έθιμο ιερό όριζε να θάβονται εκεί οι Μακεδόνες βασιλιάδες. Οι τάφοι της Βεργίνας έχουν έναν υπόγειο

προθάλαμο και μια λαμπρή πρόσοψη*. Στον μεγαλύτερο τάφο υπήρχε μαρμάρινη σαρκοφάγος* και μέσα σ' αυτή χρυσή λάρνακα με τα καμένα οστά του νεκρού και ένα θαυμάσιο χρυσό στεφάνι. Απ' όλα αυτά ο Ανδρόνικος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ο τάφος ήταν βασιλικός και ανήκε πιθανότατα στον Φίλιππο Β', τον πατέρα του Αλέξανδρου.

* η πρόσοψη: η μπροστινή όψη ενός κτιρίου, η φάτσα.

* η σαρκοφάγος: η λάρνακα στην οποία τοποθετούσαν το νεκρό, το φέρετρο.

*Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα,
τόμος 14ος, σ. 91 - 92*

1. Ποιοι ήταν οι λόγοι που βοήθησαν το κράτος της Μακεδονίας να γίνει μεγάλο και δυνατό;

2. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, η Σπάρτη δεν πήρε μέρος στο συνέδριο της Κορίνθου; Τι ήθελαν να δείξουν με αυτή την απόφασή τους οι Σπαρτιάτες;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 31

Ο Μ. Αλέξανδρος καταλαμβάνει τη Μ. Ασία και την Αίγυπτο

Το σχέδιο του Φιλίππου ανέλαβε να πραγματοποιήσει ο γιος του Αλέξανδρος, ο οποίος με πολύ στρατό ξεκίνησε για την Περσία (334 π.Χ.).

Έφτασε στην Τροία, όπου τίμησε ξεχωριστά τον Αχιλλέα. Στη συνέχεια νίκησε τον περσικό στρατό στο Γρανικό ποταμό και την Ισσό. Μετά τις μάχες αυτές κατευθύνθηκε προς την Αίγυπτο, όπου οι Αιγύπτιοι του έκαναν λαμπρή υποδοχή.

Ο Μ. Αλέξανδρος ανέβηκε στο θρόνο της Μακεδονίας πολύ νέος. Είχε δείξει όμως από νωρίς

πολλές ικανότητες. Θέλοντας να συνεχίσει το έργο του πατέρα του, έκαμε νέο συνέδριο στην Κόρινθο, όπου οι αντιπρόσωποι των ελληνικών πόλεων τον όρισαν αρχηγό. Αμέσως άρχισε τις προετοιμασίες για τη μεγάλη εκστρατεία.

Την άνοιξη του 334 π.Χ. 35.000 στρατός με αρχηγό τον ίδιο πέρασε τον Ελλήσποντο κι έφτασε στην Τροία. Εκεί ο Μ. Αλέξανδρος τίμησε ξεχωριστά τον Αχιλλέα. Οι Πέρσες ανησύχησαν και αποφάσισαν να σταματήσουν την πορεία του. Οι σατράπες συγκέντρωσαν τις δυνάμεις τους στο Γρανικό ποταμό. Εκεί έγινε η πρώτη μάχη, την οποία κέρδισε ο Μ. Αλέξανδρος. Έτσι οι Πέρσες υποχώρησαν προς το εσωτερικό της χώρας τους. Οι ελληνικές πόλεις της Μ. Ασίας ένωσαν ελεύθερες και υποδέχτηκαν

1. Η εκστρατεία του Αλέξανδρου ως την Αίγυπτο

τον Αλέξανδρο ως ελευθερωτή τους. Ο Μ. Αλέξανδρος προχώρησε βαθύτερα στο περσικό κράτος. Ο βασιλιάς Δαρείος ο Γ΄ με πολυάριθμο στρατό παρατάχθηκε στην Ισσό (333 π.Χ.). Και σ' αυτή τη μάχη νικητής ήταν ο Μ. Αλέξανδρος. Ο δρόμος προς την Ασία ήταν πια ανοικτός. Αντί όμως να συνεχίσει την πορεία και να καταδιώξει το Δαρείο, προχώρησε προς τη Φοινίκη και ύστερα προς την Αίγυπτο. Η χώρα του *Νείλου* με τις Πυραμίδες και τους θρύλους της τράβηξε το ενδιαφέρον του. Οι Αιγύπτιοι τον υποδέχθηκαν με τιμές και τον ονόμασαν διάδοχο των *Φαραώ*. Εκεί ο Μ. Αλέξανδρος, στις εκβολές του Νείλου, θαύμασε το τοπίο και ίδρυσε την Αλεξάνδρεια, η οποία γρήγορα γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη.

Έχοντας καταλάβει αυτές τις περιοχές, ένωσε περισσότερο ασφαλής. Διέλυσε το στόλο του και συνέχισε την κατάκτηση της Ασίας.

η Φοινίκη: αρχαία χώρα της Μέσης Ανατολής, που εκτεινόταν στα εδάφη του σημερινού Λιβάνου και σε τμήμα της Συρίας και του Ισραήλ.

ο Νείλος: το μεγαλύτερο ποτάμι του κόσμου που διασχίζει την Αίγυπτο.

Φαραώ: ο τίτλος του βασιλιά στην Αίγυπτο

παράθεμα 1

Η φιλομάθεια του Μ. Αλεξάνδρου
Ο Αλέξανδρος αγαπούσε πολύ την ιατρική και βοηθούσε τους φίλους του, όταν αρρώσταιναν.

Ακόμη και συνταγές έγραφε για θεραπεία και δίαιτα. Αγαπούσε επίσης τα βιβλία και τη μάθηση και διάβαζε πολύ. Την Ιλιάδα (του Ομήρου) τη θεωρούσε το βιβλίο του καλού πολεμιστή και την είχε πάντα κάτω από το μαξιλάρι του μαζί με το ξίφος του. Θαύμαζε και αγαπούσε επίσης το δάσκαλό του, τον Αριστοτέλη, όσο και τον πατέρα του. Μάλιστα έλεγε πως χάρη στον πατέρα του ζει, αλλά χάρη στο δάσκαλό του ζει καθώς πρέπει.

*Πλούταρχος, Αλέξανδρος, 8
(διασκευή)*

**2. Ο Μ. Αλέξανδρος
πάνω στο άλογό του
το Βουκεφάλα
(Φλωρεντία, Αρχαιολογικό Μουσείο)**

παράθεμα 2

3. Προτομή του Μ. Αλεξάνδρου (Πέλλα, Αρχαιολογικό Μουσείο)

Το λύσιμο του Γόρδιου δεσμού

Ο Αλέξανδρος, μόλις έφτασε στο Γόρδιο, θέλησε να ανέβει στην ακρόπολη, για να δει την άμαξα και το δεσμό του ζυγού της. Για την άμαξα διαδιδόταν ο εξής μύθος: όποιος κατάφερνε να λύσει το δεσμό από το ζυγό της άμαξας ήταν ορισμένος από τη μοίρα να γίνει κύριος της Ασίας. Η ταινία ήταν φτιαγμένη από φλούδα κρανιάς* και δεν μπορούσε κανένας να ξεχωρίσει ούτε την αρχή ούτε το τέλος. Ο Αλέξανδρος δεν ήθελε να τον αφήσει άλυτο, μήπως αυτή του η αδυναμία προκαλέσει κακή εντύπωση σε πολλούς. Έτσι

τον κτύπησε, όπως λένε μερικοί, με το ξίφος του, τον έκοψε και είπε ότι λύθηκε πια ο δεσμός. Άλλος ιστορικός λέει πως τον έλυσε διαφορετικά.

* η κρανιά: δέντρο με πολύ σκληρό ξύλο

Αρριανός, Αλεξάνδρου Ανάβαση Β΄, 6 - 7 (διασκευή)

παράθεμα 3

Η γενναιοδωρία του Μ. Αλεξάνδρου

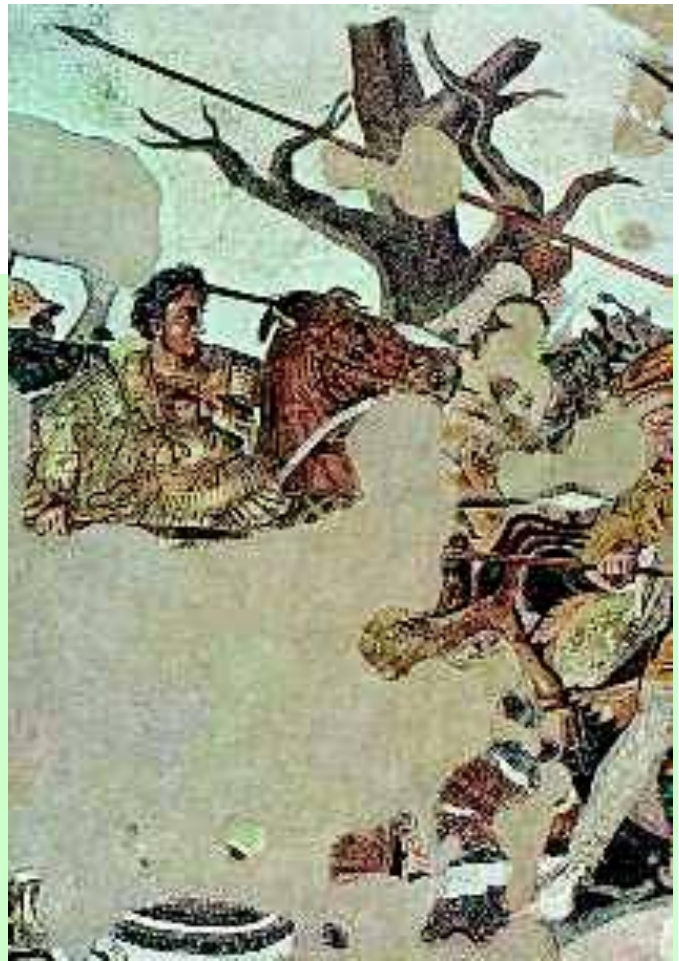
Πριν πραγματοποιήσει την εκστρατεία ο Αλέξανδρος, εξέτασε την κατάσταση των συντρόφων του. Έτσι μοίρασε σ' άλλον χωράφι, σ' άλλον μια μικρή πόλη και σ' άλλον τα έσοδα κάποιου συνοικισμού ή λιμανιού. Όταν πια είχαν ξοδευτεί και είχαν μοιραστεί όλα τα βασιλικά κτήματα,

ο Περδίκας είπε στον Αλέξανδρο: «Και συ, βασιλιά, τι κρατάς για τον εαυτό σου;» «Τις ελπίδες» τού απάντησε εκείνος. «Απ' αυτές λοιπόν θα πάρουμε κι εμείς, που εκστρατεύουμε μαζί σου», του είπε ο Περδίκας*. Κι όταν ο ίδιος παραιτήθηκε απ' το κτήμα που του είχε δοθεί, έκαναν το ίδιο και μερικοί φίλοι του βασιλιά. Σ' αυτούς όμως που τα είχαν ανάγκη, τα χάριζε με ευχαρίστηση. Μοίρασε λοιπόν την πιο πολλή απ' τη βασιλική περιουσία που είχε στη Μακεδονία. Τέτοιο ενθουσιασμό και τέτοια διάθεση έβαλε στις καρδιές των στρατιωτών του και πέρασε τον Ελλήσποντο.

**ο Περδίκας: μεγάλος στρατηγός του Αλεξάνδρου*

Πλούταρχος, Αλέξανδρος, 15 (διασκευή)

**4. Ο Μ. Αλέξανδρος στη μάχη στην Ισσό.
Λεπτομέρεια από ψηφιδωτό (Νάπολη, Αρχαιολογικό Μουσείο)**

παράθεμα 4

Ανέκδοτο

Ο Αλέξανδρος ήταν ο πιο γρήγορος από τους συνομηλίκους του. Όταν λοιπόν εκείνοι τον παρακινούσαν να πάρει μέρος στους Ολυμπιακούς αγώνες, ρώτησε αν σ' αυτούς αγωνίζονται βασιλιάδες.

Η απάντηση που πήρε όμως ήταν όχι. Τότε εκείνος παρατήρησε: «Δεν είναι δίκαιος ο αγώνας στον οποίο ο βασιλιάς θα νικήσει ή θα νικηθεί από απλούς ανθρώπους».

*Πλούταρχος, Ηθικά 9, 10,
(διασκευή)*

1. Γιατί νομίζεις ότι ο Αλέξανδρος θέλησε να πραγματοποιήσει το όνειρο του πατέρα του;

2. Να παρατηρήσεις το χάρτη με την εκστρατεία του Αλέξανδρου. Να συζητήσεις με τους συμμαθητές σου γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο Αλέξανδρος επέλεξε να προχωρήσει προς την Αίγυπτο, αντί να καταδιώξει το Δαρείο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 32

Η πορεία προς την Ινδία. Το τέλος της εκστρατείας

Ο βασιλιάς των Περσών Δαρείος Γ΄ προσπάθησε να εμποδίσει τον Αλέξανδρο να προχωρήσει στο εσωτερικό της χώρας του, χωρίς αποτέλεσμα όμως. Ενθουσιασμένος από τη νίκη ο Αλέξανδρος βάδισε προς την Ινδία. Εκεί οι στρατιώτες του κουρασμένοι από την ταλαιπωρία και πικραμένοι από τη συμπεριφορά του δε δέχτηκαν να προχωρήσουν. Ο Μ. Αλέξανδρος αποφάσισε να γυρίσουν πίσω. Έτσι, έπειτα από πολλές δυσκολίες έφτασαν στα Σούσα.

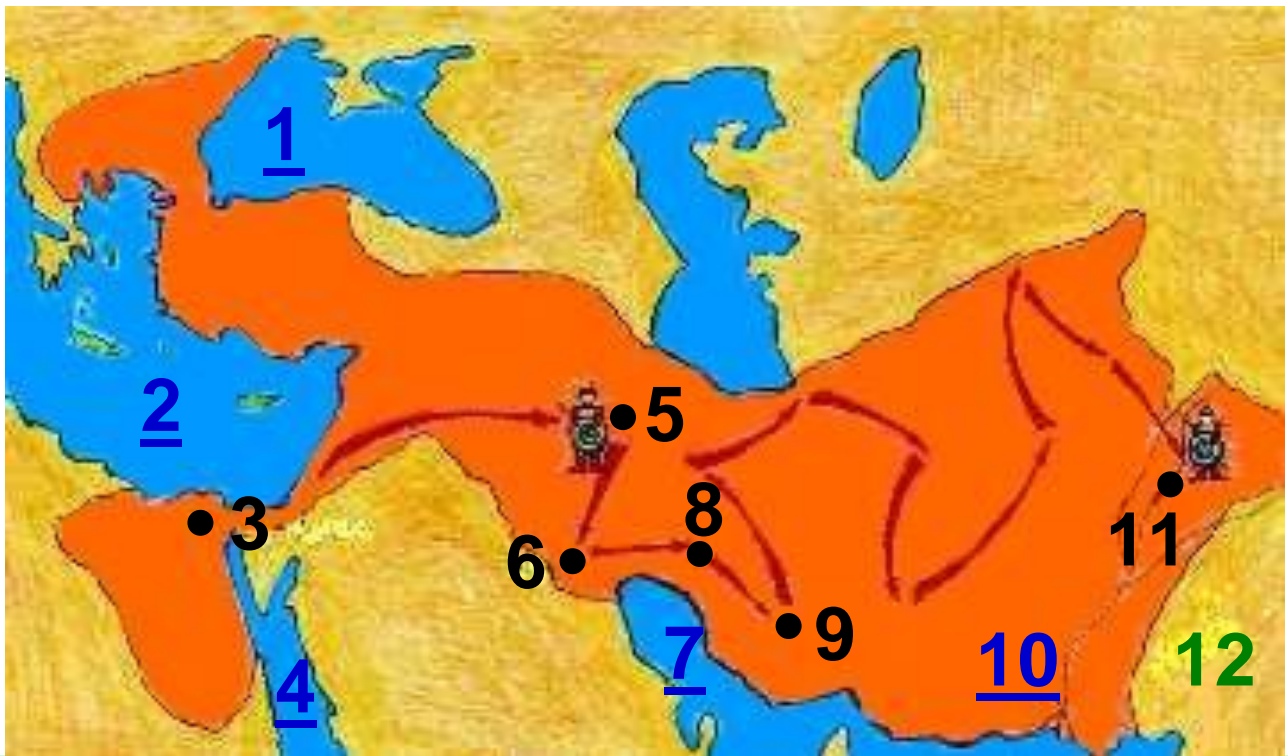

Ο Δαρείος συγκέντρωσε μεγάλες δυνάμεις σε μια προσπάθεια να νικήσει και να ταπεινώσει τον Αλέ-

ξανδρο. Αλλά και σ' αυτή τη μάχη στα Γαυγάμηλα, που ήταν μια από τις μεγαλύτερες που έγιναν τότε, (331 π.Χ.) ο στρατός του νικήθηκε. Ο δρόμος πλέον προς τα Σούσα ήταν ελεύθερος. Όλοι οι θησαυροί της πρωτεύουσας των Περσών έπεσαν στα χέρια του.

Ο Μ. Αλέξανδρος, για να διοικήσει το απέραντο κράτος με με τους πολλούς λαούς, χρησιμοποίησε και Πέρσες αξιωματούχους. Άρχισε μάλιστα να αλλάζει συμπεριφορά ζητώντας από τους στρατιώτες του να τον προσκυνούν, όπως γινόταν με τους βασιλείς της Περσίας. Αυτό ήταν κάτι που τους στενοχώρησε πολύ.

Ο πόλεμος όμως δεν είχε τελειώσει. Οι συνεχείς επιτυχίες τον οδηγούσαν σε νέες προσπάθειες. Επιθυμία του ήταν πια να φτάσει

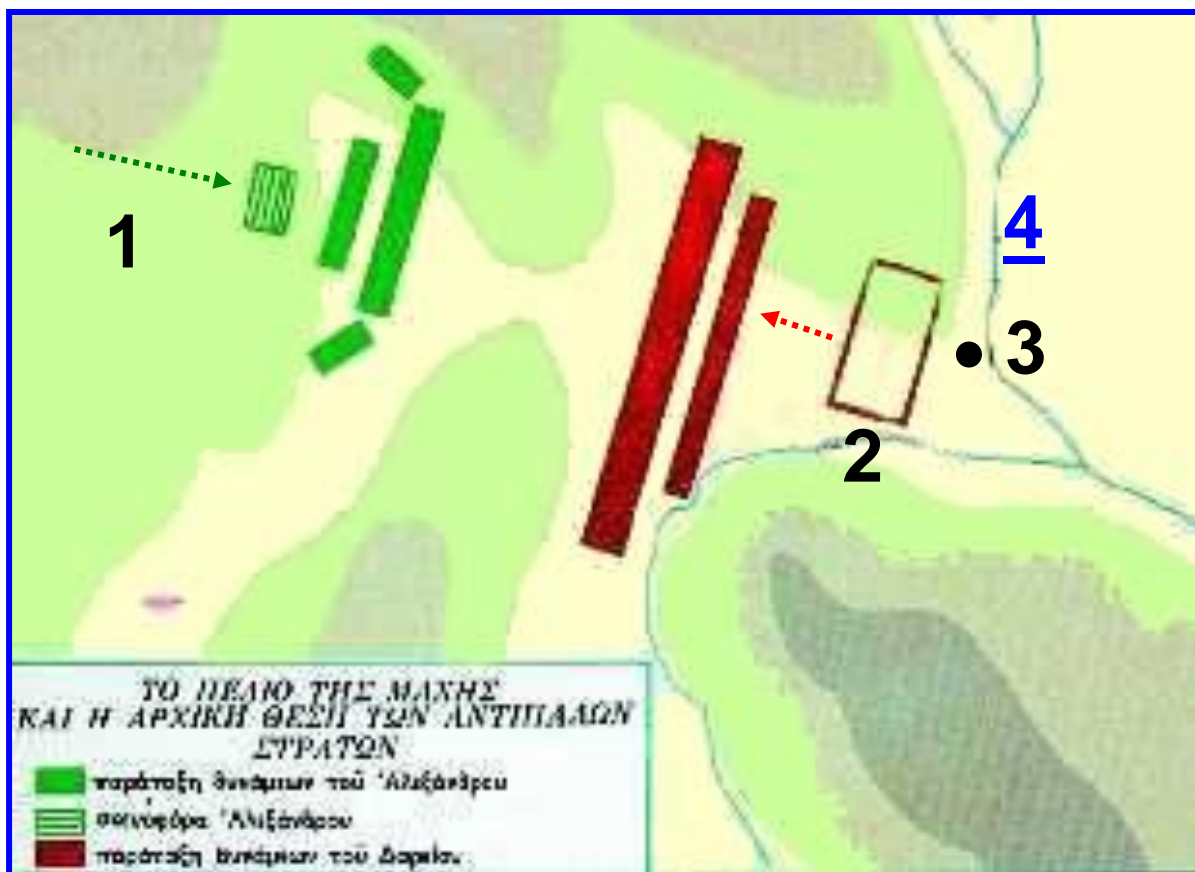
1. Η ολοκλήρωση και το τέλος της εκστρατείας

Υπόμνημα του χάρτη 1

<u>1</u>	ΕΥΞΕΙΝΟΣ ΠΟΝΤΟΣ	<u>7</u>	ΕΡΥΘΡΑ ΘΑΛΑΣΣΑ
<u>2</u>	ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΘΑΛΑΣΣΑ	8	ΣΟΥΣΑ
3	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ	9	ΠΕΡΣΕΠΟΛΗ
<u>4</u>	ΑΡΑΒΙΚΟΣ ΚΟΛΠΟΣ	<u>10</u>	ΙΝΔΟΣ ΠΟΤΑΜΟΣ
5	ΓΑΥΓΑΜΗΛΑ	11	ΒΟΥΚΕΦΑΛΕΙΑ
6	ΒΑΒΥΛΩΝΑ	<u>12</u>	ΙΝΔΙΕΣ

στην άκρη του κόσμου. Συνέχισε έτσι απτόητος ως τον Ύφαση, παραπτόταμο του Ινδού ποταμού. Εκεί όμως τον περίμενε μια απογοήτευση. Οι στρατιώτες του, κουρασμένοι από τις ατέλειωτες πορείες και τους πολλούς κινδύνους, αρνήθηκαν να συνεχίσουν. Ο Μ. Αλέξανδρος θεώρησε δίκαια τα παράπονά τους και πήρε την απόφαση να γυρίσει πίσω.

Ο δρόμος της επιστροφής ήταν δύσκολος. Οι στρατιώτες ήταν αναγκασμένοι να περπατούν κάτω από τον καυτό ήλιο, μέσα σε περιοχές με άμμο, πολλές φορές χωρίς νερό. Αρκετοί έχασαν εκεί τη ζωή τους. Τελικά, έπειτα από απερίγραπτες δυσκολίες, γύρισαν στα Σούσα. Η μεγάλη εκστρατεία είχε πάρει τέλος (324 π.Χ.).

ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ ΚΑΙ Η ΑΡΧΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΣΤΡΑΤΩΝ

- παράταξη δυνάμεων του Αλεξάνδρου
- σκευοφόρα Αλεξάνδρου
- παράταξη δυνάμεων του Δαρείου

2. Σχηματική παράσταση από την αρχική παράταξη των δύο στρατών στη μάχη στα Γαυγάμηλα

Υπόμνημα του χάρτη 2

1	από το στρατόπεδο του Αλεξάνδρου
2	στρατόπεδο του Δαρείου
3	Γαυγάμηλα
4	Βούμωδος ποταμός

ο αξιωματούχος: το πρόσωπο που κατέχει κάποιο αξίωμα, κάποια ανώτερη θέση.

απτόητος: αυτός που δε χάνει το θάρρος του.

παράθεμα 1

Ο Αλέξανδρος δε δέχεται τις προτάσεις του Δαρείου

Ο Δαρείος έστειλε απεσταλμένους του στον Αλέξανδρο, οι οποίοι του είπαν ότι ο Πέρσης βασιλιάς θέλει να του δώσει 10.000 τάλαντα

για τη μητέρα, τη σύζυγο και τα παιδιά του που είχαν αιχμαλωτιστεί. Επίσης του πρόσφερε όλη τη χώρα από τον Ευφράτη μέχρι το Αιγαίο. Τέλος ο Δαρείος πρότεινε στον Αλέξανδρο να παντρευτεί την κόρη του και να είναι φίλος και σύμμαχός του. Όταν αυτά τα νέα ανακοινώθηκαν στη συγκέντρωση των στρατιωτών, λένε ότι ο Παρμενίωνας είπε πως αν αυτός ήταν ο Αλέξανδρος θα σταματούσε τον πόλεμο, για να μη διακινδυνεύσει περισσότερο. Τότε ο Αλέξανδρος του απάντησε ότι, αν ήταν ο ίδιος Παρμενίωνας, έτσι θα έκανε, αφού όμως είναι Αλέξανδρος θα απαντήσει διαφορετικά. Είπε λοιπόν πως δεν έχει ανάγκη από τα χρήματα του Δαρείου, ούτε δέχεται ένα μέρος της χώρας αλλά τη θέλει ολόκληρη.

Ο Δαρείος μετά από αυτά άρχισε να προετοιμάζεται για πόλεμο.

***Αρριανός, Αλεξάνδρου Ανάβαση
Β 25, 1 - 3 (διασκευή)***

***3. Ασημένιο νόμισμα.
Από τη μια πλευρά
εικονίζεται η μορφή
του Μ. Αλεξάνδρου
(Αθήνα, Νομισματικό
Μουσείο)***

παράθεμα 2

**Η μεγάλη απόφαση
της επιστροφής**

**Την επόμενη μέρα ο Αλέξανδρος
στην περιοχή της «Πέτρας του Αόρ-
νου» κάλεσε τους στρατηγούς και
τους δήλωσε θυμωμένος πως**

ο ίδιος θα προχωρήσει στο εσωτερικό της Ινδίας και δε θα αναγκάσει κανένα από τους Μακεδόνες να τον ακολουθήσει χωρίς τη θέλησή του. Εκείνος θα βρει αυτούς που θα τον ακολουθήσουν με προθυμία. Όσοι επιθυμούν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους μπορούν να φύγουν, αλλά να αναφέρουν στους δικούς τους πως επιστρέφουν, αφού εγκατέλειψαν το βασιλιά ανάμεσα σε εχθρούς. Ύστερα από αυτά πήγε στη σκηνή του, αλλά δεν πλησίασε κανένας σύντροφος για τρεις μέρες, ενώ εκείνος περίμενε να αλλάξουν γνώμη οι Μακεδόνες. Αυτοί όμως έμειναν σταθεροί στις απόψεις τους. Τότε ο Αλέξανδρος κάλεσε τους μεγαλύτερους σε ηλικία συντρόφους και φίλους του και τους ανακοίνωσε την απόφασή του να επιστρέψουν. Οι στρατιώτες

αμέσως άρχισαν να ζητωκραυγά-
ζουν και να χειροκροτούν με χαρά,
ενώ πολλοί από αυτούς δάκρυσαν
και κάποιοι άλλοι έτρεχαν στη
σκηνή του βασιλιά και του εύχονταν
πολλά αγαθά, γιατί ανέχτηκε
να νικηθεί μόνο από αυτούς.

*Αρριανός, Αλεξάνδρου Ανάβαση Ε΄,
28 - 29, 1 (διασκευή)*

**4. Πολεμική σκηνή από
την εκστρατεία στην Ινδία**

παράθεμα 3

Ο βασιλιάς δίνει το παράδειγμα

Ο Αλέξανδρος αναγκάστηκε να προχωρήσει στην έρημο της Γεδρωσίας. Μια απέραντη και αφιλόξενη έρημο. Η ζέστη την ημέρα τους ταλαιπωρούσε αφάνταστα και το βράδυ τους τσάκιζε κυριολεκτικά το κρύο. Τα τρόφιμα άρχισαν σιγά σιγά να λιγοστεύουν και σαν να μην έφτανε αυτό, εξαντλήθηκαν και οι προμήθειες του νερού. Αλλά αν οι στρατιώτες, μαθημένοι στις στερήσεις μπορούσαν να αντέξουν την πείνα και τη δίψα, η θέση των γυναικόπαιδων έγινε τραγική. Ο Αλέξανδρος δεν έτρωγε και δεν έπινε τίποτα, για να δίνει το παράδειγμα στους άλλους. Μια μέρα, μερικοί στρατιώτες του κάπου ανακάλυψαν λίγο θολό νερό. Γέμισαν

ένα κράνος και το πρόσφεραν στον Αλέξανδρο. Εκείνος το πήρε και, αντί να το φέρει στα χείλη του το έχυσε. Θα ήταν ο τελευταίος που θα έπινε νερό.

Π. Στρατίκης, Μέγας Αλέξανδρος, σ. 69.

1. Γιατί νομίζεις ότι ο Μ. Αλέξανδρος άλλαξε συμπεριφορά;

2. Πώς κρίνεις την τελική απόφαση του Αλέξανδρου να μη συνεχίσει την εκστρατεία;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΛΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

2. Ο «ΧΡΥΣΟΣ ΑΙΩΝΑΣ»

(5ος ΑΙΩΝΑΣ π.Χ.):

(συνέχεια από τον 1ο τόμο)

23. Ο «χρυσός αιώνας»
της τέχνης.....7

24. Η Αθήνα γίνεται
«σχολείο της Ελλάδας».....17

3. Ο ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ

ΠΟΛΕΜΟΣ:

25. Αιτίες και αφορμές
του πολέμου.....26

26. Οι κυριότερες φάσεις
του πολέμου.....36

27. Η ηγεμονία της Σπάρτης.....47

4. Η ΘΗΒΑ:

- 28. Η Θήβα και η βοιωτική
συμμαχία57**
- 29. Η ηγεμονία της Θήβας68**

5. Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ:

- 30. Η Μακεδονία, μια νέα
ελληνική δύναμη82**
- 31. Ο Μ. Αλέξανδρος
καταλαμβάνει τη Μ. Ασία
και την Αίγυπτο.....95**
- 32. Η πορεία προς την Ινδία.
Το τέλος της εκστρατείας106**

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.